

**THE
REFORMATION
STUDY BIBLE**

Polish Sampler

KSIĘGA

Psalmów

TYTUŁ

Tytuł „Psalmów” pochodzi z tradycji greckiej i łacińskiej. Septuaginta (greckie tłumaczenie Starego Testamentu) używa słowa *Psalmos*, a Wulgata, łacińskie tłumaczenie Biblii, którego Kościół używał w średniowieczu, używa słowa *Psalmus*. Oba te terminy oznaczają pieśń śpiewaną przy akompaniamencie instrumentów strunowych. Nowy Testament również używa słowa *Psalmos* (Łk 20,42; 24,44; Dz 1,20). Hebrajski odpowiednik *mizmôr* pojawia się często w tytułach różnych psalmów (np. Ps 3). Jednak hebrajski tytuł to „pieśni pochwalne”, co jest tłumaczeniem hebrajskiego słowa *šhillāh* („chwała”). Oddaje to wewnętrzną dynamikę tej księgi, od lamentu i cierpienia na początku aż po uwielbienie i chwałę na końcu.

AUTOR

Wiele psalmów zaczyna się od tytułu łączącego psalm z konkretną osobą lub grupą, przy użyciu hebrajskiego przyimka, który może wskazywać na dedykację („Dawidowi”), temat („o Dawidzie”) lub autorstwo („Dawida”). Jednak jeden z nielicznych dłuższych tytułów psalmów (Ps 18) nie pozostawia wątpliwości, że tytuł ten ma na celu określenie autora. Dawid jest bezdyskusyjnie najczęściej podawanym autorem. Zdecydowana większość jego

psalmów znajduje się w pierwszych dwóch księgach (zob. *Zarys Księgi Psalmów*), z dodatkiem niewielkiego zbioru na końcu księgi Psalmów (Ps 138–145). Tradycja, która łączy Dawida ze śpiewem i komponowaniem psalmów, jest tak silna (1Sm 16,14-23; 2Sm 1,17-27; 2Sm 22; 2Sm 23,1; 1Krn 6,31; 15,16; 16,7; Ps 18; Am 6,5; Mt 22,43; Dz 1,16), że nie ma wątpliwości, że Dawid napisał wszystkie psalmy lub wiele z tych, które noszą jego imię.

Inni autorzy pojawiający się w tytułach psalmów to Mojżesz (Ps 90), Salomon (Ps 72; 127), synowie Koracha (Ps 42–49; 84–85; 87–88), Asaf (Ps 50; 73–83) i Etan Ezrachita (Ps 89). Wiele psalmów nie ma przypisanego autora (np. Ps 1; 71).

DATA I OKOLICZNOŚCI POWSTANIA

Tytuły psalmów wskazują, że zostały one skomponowane przez konkretne osoby w odpowiedzi na określone doświadczenia indywidualne lub grupowe. Daty i okoliczności powstania psalmów (zob. akapity w przypisach wprowadzające do każdego z psalmów) obejmują czasy Mojżesza (Ps 90), przeżycia Dawida (Ps 51) i czasy po niewoli babilońskiej (Ps 126), czyli około tysiąca lat. Mimo to psalmy, które powstały w określonych sytuacjach i zostały zebrane do użytku prywatnego lub publicznego oddawania czci Bogu, nie są tak ograniczone do konkretnego czasu, żeby

nie można było ich użyć w różnych nowych sytuacjach. Stworzenie tej kolekcji jako całości zajęło kilka stuleci i zostało zakończone dopiero jakiś czas po wygnaniu do Babilonu. Cały zbiór znany jest również jako Psalterz.

GATUNEK LITERACKI

Jeśli chodzi o gatunek, to, najprościej rzecz ujmując, Księga Psalmów jest poezją, nie prozą. Dodatkowe omówienie poetyckiego charakteru Psalmów znajduje się we *Wstępie do poezji hebrajskiej*.

Indywidualne cechy charakterystyczne psalmów pozwalają przypisać je do kategorii literackich, co pomoże w ich lekturze. Kategorie te nie powinny być postrzegane jako wzajemnie się wykluczające, ale jako perspektywy, z których można uzyskać lepszy wgląd w różne psalmy. Poniżej wymieniono kategorie literackie powszechnie występujące w Księdze Psalmów.

1. **Hymny.** Hymny komponowano na czasy powodzenia. Łatwo je rozpoznać po wylewnym oddawaniu Panu chwały za to, kim jest jako Stwórca (np. Ps 104) i Odkupiciel (np. Ps 105). Hymny mają zwykle trzy części: wezwanie do uwielbienia Boga, część właściwa i końcowe utwierdzenie w wierze lub ponowne wezwanie do uwielbienia. Psalm 103 jest dobrym tego przykładem: wezwanie do uwielbienia (w. 1-2), uwielbienie (w. 3-19) i ponowne wezwanie do uwielbienia (w. 20-22). Inne przykłady hymnów można znaleźć w Ps 8; 19; 29; 33; 65; 67-68; 93; 96; 98; 100; 111; 113-114; 117; 135; 145-150.

2. **Lamentacje.** Lamentacje zostały skomponowane na czasy trudów, a więc wyrażają emocje przeżywane w okresie wielkiego smutku lub straty. W lamentacjach psalmista wylewa przed Bogiem swój smutek, samotność, zakłopotanie, żal, poczucie opuszczenia, strachu lub gniewu z serca. Z nielicznymi wyjątkami (Ps 44; 88) w zakończeniu lamentacje zwracają się do Pana z pełną ufnością. Składają się zwykle z dwóch części: prośby o pomoc, po której następuje wyznanie zaufania lub uwielbienie. Psalm 6 jest wspaniałym tego przykładem: prośba o pomoc (w. 1-7) i ufność w wybawienie (w. 8-9). Inne przykłady można znaleźć w Ps 3; 5; 7; 13; 17; 22; 25-28; 38-39; 42-43; 51; 54-57; 59; 61; 63-64; 69-71; 74; 79-80; 83; 86; 89; 102; 109; 120; 130; 140-143.

3. **Psalmy dziękczynne.** Psalmy dziękczynne są podobne do hymnów, ponieważ skupiają się na uwielbieniu Boga. Różnica polega na tym, że gdy hymny skupiają się na tym, co Bóg uczynił w odległej przeszłości, w stworzeniu lub w historii odkupienia, to psalmy dziękczynne mówią głównie o tym, co Bóg uczynił niedawno w życiu psalmisty. Powodem do ich tworzenia było upamiętnienie tych chwil, kiedy Pan odpowiedział na modlitwę lamentacyjną. Podobnie jak hymny psalmy dziękczynne składają się zwykle z trzech części: wstępu zawierającego zamiar dziękczynienia, przypomnienia o problemach (często odzwierciedlającego strukturę i język lamentacji) oraz końcowego wznowienia dziękczynienia. Psalm 116 jest tego prawdopodobnie najbardziej osobistym przykładem: dziękczynienie i miłość (w. 1-3), wspomnienie o problemach (w. 3-11) oraz dziękczynienie i uwielbienie (w. 12-19). Inne przykłady można znaleźć w Ps 18; 30; 34; 40-41; 66; 92; 118; 124; 138.

4. **Psalmy ufności (lub wiary).** Pomiedzy lamentacjami a psalmami dziękczynnymi znajdują się psalmy ufności. Zazwyczaj są w nich wspomniane jakieś problemy, jednak udręka nie jest tak intensywna jak w lamentacjach, a psalmista nie wyostał się jeszcze całkowicie z kłopotów. W tych psalmach panuje przekonanie, że Pan wyswobodzi psalmistę. W przeciwieństwie do pierwszych trzech gatunków psalmy ufności najwyraźniej nie mają wspólnej struktury. Można to zauważyć w Ps 16; 23; 27; 62; 73; 91; 115; 121; 125; 131.

5. **Psalmy królewskie.** Panowanie jest ważnym tematem w Psalterzu – Bóg, Król wszechświata, jest przedmiotem wielu psalmów, podobnie jak Dawid, król ludzki (zob. *Charakterystyka i podstawowe tematy*). Jednak kilka psalmów tak mocno koncentruje się na panowaniu Bożym (Ps 47) lub na panowaniu ludzkim (Ps 45), że wyróżniają się jako odrębny gatunek literacki. Pozbawione jakiegokolwiek formalnej struktury, są połączone ze sobą tematami stworzenia, odkupienia, sądu, wyższości nad bożkami i powszechnej troski Bożej. Aby zapoznać się z przykładami psalmów o panowaniu królewskim Boga, zob. Ps 24; 29; 47-48; 93; 95-99; 145; a przykłady psalmów o panowaniu ludzkim można znaleźć w Ps 2; 20-21; 45; 61; 63; 72.

6. **Psalmy mądrościowe.** Niektóre psalmy są bliskie Księdze Przysłów, Księdze Hioba i Księdze Kaznodziei. Psalmy te posiadają styl wypowiedzi charakterystyczny dla innych ksiąg mądrościowych: wygłoszenie błogosławieństw, przysłowia liczbo-

we, przysłowia „lepsze niż”, strukturę alfabetyczną i upomnienia. Psalmi mądrościowe również wykorzystują motywy z literatury mądrościowej: droga sprawiedliwych i nieprawych, kontrast pomiędzy mądrymi a głupcami, praktyczne rady, odpłata i bojaźń Boża. Zbieżność stylu poetyckiego i tematów psalmów z księgami mądrościowymi wystarczy, aby zaliczyć je do tej kategorii. Przykłady można znaleźć w Ps 1; 19; 32; 34; 37; 49; 73; 112; 119; 128.

CECHY LITERACKIE

Psalmi są uporządkowane w pięciu księgach. Koniec każdej z nich jest oznaczony doksologią (Ps 1–41; 42–72; 73–89; 90–106; 107–150). Tradycja żydowska utrzymuje, że liczba pięć została wybrana tak, aby pasowała do Pięcioksięgu Mojżesza i wydaje się, że to prawdziwe stwierdzenie. Zarówno Pięcioksiąg Mojżesza, jak i pięć ksiąg Psalmów to *tora^h* (prawo) od Pana (Ps 1,2).

Księga I zaczyna się od inauguracji przymierza Dawidowego (Ps 2) i kończy się wypełnieniem obietnic z Psalmu 2 (Ps 41). Księga II kończy się przeniesieniem przymierza panowania na Salomona (Ps 72), który jest typem błogosławionego człowieka z Psalmu 1 (zob. symbolikę z Ps 72,5-7) oraz typem mesjańskiego Króla z Psalmu 2 (zob. język w Ps 72,8-11). Koniec księgi III brzmi dość złowrogo. Pierwszy psalm tej części zawiera skargę na to, że sprawiedliwi cierpią. Natomiast jej ostatni psalm ubolewa nad tym, że wygląda na to, że przymierze z Dawidem zawiodło, a królewska korona obróciła się wniwecz (Ps 89). Psalm 88 to jedyny psalm bez części pochwalnej. Pozostałe księgi odpowiadają na pytanie pojawiające się w sercach i umysłach społeczności po wygnaniu do Babilonu: „Jak żyć pod nieobecność króla dawidowego?”. Księga IV odpowiada, że mamy żyć wiarą, że Pan wciąż króluje, pomimo że ludziom może się zdawać inaczej. W księdze tej Psalmi 93–99, zwane „psalmami intronizacyjnymi”, zwracają uwagę na panowanie Boga na ziemi. Księga V stwierdza, że mamy żyć w posłuszeństwie (Ps 119), które koncentruje się na prawdziwym uwielbieniu Boga (Ps 145–150). Księga ta rozpoczyna się od podziękowania Bogu za sprowadzenie Izraela z wygnania i zawiera psalmy ukazujące Dawida jako wzór pobożności (Ps 138–145), a także psalmy przepowiadające panowanie Mesjasza (Ps 110).

CHARAKTERYSTYKA

I PODSTAWOWE TEMATY

Psalmi 1 i 2 wprowadzają nas w główne tematy Księgi Psalmów: życie w świętości i szczęściu (Ps 1) pod panowaniem Króla Boga i Jego Mesjasza (Ps 2).

Psalm 1 podaje nam cel Księgi Psalmów: dostarczenie instrukcji, jak rozmyślać nad pouczeniem Pana, abyśmy mogli doświadczyć życia „błogosławionego”, obfitego w świętość i szczęście. Psalm 2 podaje nam nadrzędne przesłanie Księgi Psalmów: Bóg jako Król rządzi przez swojego Mesjasza, pochodzącego z linii Dawida. Kwestie związane z panowaniem dawidowym są tak często poruszane w Psalterzu, że Księga Psalmów pod wieloma względami funkcjonuje jako śpiewnik królewski. Na starożytnym Bliskim Wschodzie król był kluczową postacią kultu, prowadząc ludzi w oddawaniu chwały i czczeniu ich bóstw. Oczywiście król Izraela wyróżnia się spośród innych królów w regionie jako wyznawca jedyne prawdziwego Boga i przedstawiciel ludu Bożego przed Bożym tronem. Tak więc Księga Psalmów ma szczególne znaczenie dla synów Dawida, a przede wszystkim dla największego syna Dawida, czyli Mesjasza. Nie jest więc przypadkiem, że autorzy Nowego Testamentu obszernie cytują Księgę Psalmów, wskazując nawet, że słowa psalmów na swój sposób są słowami Jezusa (np. Hbr 2,10-13; 10,5-7).

Zauważalne jest, że Księga Psalmów została zaprojektowana konkretnie do użytku liturgicznego, ponieważ król dawidowy odgrywał kluczową rolę w uwielbieniu. W wielu z nich obecne jest wezwanie ludu Bożego do oddawania czci Panu (np. Ps 95,6; 132,7). W związku z tym psalmy były przez wieki cenione przez lud Boży jako element kultu.

TEOLOGIA KSIĘGI PSALMÓW

Psalterz powstawał przez cały okres Starego Testamentu, dlatego też teologia psalmów jest równie obszerna jak w wypadku całego Starego Testamentu. Marcin Luter nazwał Księgę Psalmów „małą Biblią i streszczeniem Starego Testamentu”. Boga w Księdze Psalmów najczęściej przedstawia się jako Króla. Naturalną konsekwencją jest przedstawienie Boga jako Stwórcy i Odkupiciela. Transcendencja i bliskość Boga, wraz z praktycznie wszystkimi innymi Jego atrybutami, przeplatają się przez cały Psalterz niczym złote nici.

Z tego powodu Księga Psalmów daje nam jedno z najbardziej obszernych i pełnych objawień charakteru Boga w całej Biblii. Jeśli chcemy wiedzieć, kim Bóg jest, co uczynił i jak powinniśmy się do tego odnieść, to Księga Psalmów jest jednym z najlepszych miejsc, by się tego dowiedzieć.

KSIEGA PSALMÓW W KONTEKŚCIE CAŁEJ HISTORII BIBLIJ

Księga Psalmów została najprawdopodobniej ukończona w czasie po wygnaniu do Babilonu i została skompilowana między innymi po to, by odpowiedzieć na pytanie: „Jak żyć pod nieobecność króla dawidowego?” (zob. *Cechy literackie*). Jako taka, Księga Psalmów służyła ludowi Bożemu, aby dać nadzieję, że pewnego dnia przyjdzie Mesjasz, nadzieję, która ostatecznie urzeczywistnia się w Chrystusie i wypełnieniu Jego panowania, jak objawiono w Nowym Testamencie. Oczekując w wierze na powrót Chrystusa, także staramy się zrozumieć, jak mamy żyć w czasie cielesnej nieobecności dawidowego króla. Wiemy jednak, że nawet teraz Chrystus rządzi jako Król królów przez swojego Ducha w Kościele i nad całym stworzeniem jako Stwórca i Pan wszystkiego. Podobnie jak Żydzi przed wcieleniem i my oczekujemy na przyjsie Mesjasza, tylko tym razem oczekujemy Jego powtórnego przyjsia, a Księga Psalmów nadal zachęca nas do życia tą nadzieją.

CHRYSTUS W KSIĘDZE PSALMÓW

Chrześcijańscy czytelnicy psalmów doceniają związek, jaki te starożytne pieśni mają z Jezusem Chrystusem. Po zmartwychwstaniu Jezus powiedział swoim uczniom, że „musi się wypełnić wszystko, co jest o mnie napisane w Prawie Mojżesza, u Proroków i w Psalmach” (Łk 24,44). Stary Testament wraz z Księgą Psalmów oczekiwał przyjsia Chrystusa, Jego cierpienia i uwielbienia. Jezus i pisarze nowotestamentalni używają Księgi Psalmów, aby wysłowić Jego cierpienie (Mt 27,46) i Jego uwielbienie (Mt 22,41-46), zgodnie z przewodnią dynamiką Psalterza (zob. *Tytuł*). Często poszczególne psalmy zaczynają się od refleksji Dawida na temat jego życia lub wydarzeń z jego życia, a następnie przechodzą do największego syna dawidowego, nadchodzącego Mesjasza (choćby w Ps 2 i 110). Psalm 23 kieruje czytelnika bezpośrednio do Chrystusa, Dobrego Pasterza, który oddał życie za swoje owce (zob. J 10,11-18).

Ponadto, ze względu na to, że Jezus jest Panem przymierza, psalmy są śpiewane dla Niego, a ponieważ Jezus jest sługą przymierza, są one śpiewane przez Niego. Jezus jest zatem ponad nami jako Ten, któremu śpiewamy, a obok nas jako Ten, który śpiewa wraz z nami we wszystkich naszych życiowych próbach (Hbr 2,12).

HISTORIA INTERPRETACJI

Tradycyjnie psalmy interpretuje się w ich przypuszczalnym kontekście historycznym z ksiąg Samuela i ksiąg Królewskich. Problematyczne w takim podejściu jest to, że jedynie czternaście psalmów zawiera w tytule informacje historyczne oraz że już same przedstawione informacje mogą być podane w wątpliwość (zob. *Szczególne problemy*). Dlatego też takie podejście po części rozwiązuje problem. Pod koniec XIX wieku zaczęto studiować dane psalmy w kontekście innych psalmów tego samego gatunku. Takie podejście do dziś pozostaje integralną częścią interpretacji Księgi Psalmów. W połowie lat osiemdziesiątych XX wieku zaczęto studiować Księgę Psalmów nie jako przypadkowy zbiór wierszy, ale jako zbiór celowo uporządkowany. Oznacza to, że dany psalm należy interpretować w kontekście otaczających go psalmów, a także w kontekście jego gatunku.

SZCZEGÓLNE PROBLEMY

Przekleństwa Księgi Psalmów. Niektóre psalmy, zwane psalmami złorzeczącymi, proszą nie tylko, aby Bóg obronił sprawiedliwych, ale także o to, aby ukarał niegodziwych (np. Ps 69,22-28). Takie modlitwy odzwierciedlają powołanie Izraela do świętej wojny jako narzędzia, przez które Bóg dokona sądu. Wraz z przyjsiem Chrystusa, który poniósł Boży sąd, trwa wojna ludu Bożego, teraz skierowana głównie przeciwko „duchowemu złu na wyżynach niebieskich” (Ef 6,12). W swojej walce chrześcijanom nakazuje się błogosławić własnych wrogów, zwyciężając zło dobrem (Rz 12,17-21). Teologowie są podzieleni co do tego, czy mogą zaistnieć okoliczności, w których chrześcijanie mogliby modlić się psalmami złorzeczącymi w erze nowego przymierza przeciwko wrogom Kościoła. Jeśli jest miejsce na takie modlitwy, to należy pamiętać o dwóch rzeczach: po pierwsze, tak jak w starym przymierzu psalmy bluźniercze nie są przeznaczone do użycia przeciwko każdemu wrogowi, który sprawia kłopot-

ty ludowi Bożemu; są raczej przeznaczone dla wrogów, którzy są rażąco i bez skrępowania zli w swoich działaniach przeciwko Kościołowi Chrystusa. Po drugie, w modlitwach psalmami złorzeczącymi zawsze musi być zarezerwowane miejsce dla Pana po to, aby mógł odpowiedzieć na złorzeczenie odkupieniem naszych wrogów przez sąd tak, jak to uczynił dla nas Chrystus, który wziął na siebie potępienie słusznie skierowane przeciwko nam – nieprzyjaciołom Boga. Przeszliśmy w Nim więc przez sąd do życia wiecznego. Bóg może to samo uczynić dla naszych wrogów, jednocząc ich z Chrystusem, aby On dźwigał potępienie w ich miejsce, dając im dar życia wiecznego (zob. Ga 3,10-14).

Tytuły. Bibliści długo dyskutowali, czy tytuły poszczególnych psalmów zostały napisane przez samych autorów psalmów, czy też są późniejszymi dodatkami. Tytuły albo są oryginalną częścią psalmów, albo pochodzą z wcześniejszej tradycji i zostały wkomponowane w dzieło przed zredagowaniem kanonicznej formy księgi przed przekładem Septuaginty. Choć debata trwa dalej, dowody, takie jak pojawienie się tych samych informacji w tytule Psalmu 18 i 2 Księgi Samuela 22,1, oznaczają, że tytuły powinny być najprawdopodobniej traktowane jako oryginalne dla psalmów i tym samym zawierać krytyczne informacje na temat ich oryginalnej oprawy. Innymi słowy, okoliczności życiowe opisane w tytułach psalmów są dokładne i odzwierciedlają okoliczności historyczne, w których zostały napisane. Tytuły zawierają pięć rodzajów informacji:

1. Autorstwo. Zobacz dyskusję na temat autora przedstawioną powyżej.
2. Tło historyczne. Czternaście psalmów zawiera w tytule informację historyczną (Ps 3; 7; 18; 30; 34; 51–52; 54; 56–57; 59–60; 63; 142). Są miejsca, w których trudno albo połączyć treść tytułu z treścią psalmu (np. Ps 30), albo powiązać treść tytułu i psalmu z narracją historyczną (np. Ps 3 i 2Sm 18,5). Choć tytuły historyczne mogą wskazywać na pochodzenie psalmu, to są one niezbyt pomocne w interpretacji; zob. *Historia interpretacji*.
3. Gatunek literacki. Szereg terminów w tytułach wlicza psalmy do gatunków starożytnych. Niektóre często się powtarzają, np. *mizmor* („psalm”) i *šir* („pieśń”), podczas gdy inne są rzadkie. Trudno jest jednak poznać dokładne znaczenie użytych terminów, a niektóre psalmy to zarówno *mizmor*, jak i *šir* (Ps 30; 66–68; 75; 83; 87–88). We współczesnych dyskusjach gatunek rozpoznaje się po strukturze i treści psalmów, ale nie po tytułach.
4. Dyrygowanie. Niektóre dotyczą instrumentów: np. „flety” (Ps 5) i „instrumenty strunowe” (Ps 6). Znaczenie innych określeń jest niejasne, dlatego tłumacze transliterują terminy hebrajskie, np. „Semit” (Ps 6) i „Syggajon” (Ps 7); to samo dotyczy wszechobecnego „sela” (Ps 3,2).
5. Wskazówki. Czasami tytuły wskazują, w jaki sposób psalmy były używane podczas formalnego uwielbienia. Spośród nich najbardziej znane są „Pieśni stopni”.

ZARYS KSIĘGI PSALMÓW

I. KSIĘGA I, PSALMY 1–41**II. KSIĘGA II, PSALMY 42–72****III. KSIĘGA III, PSALMY 73–89****IV. KSIĘGA IV, PSALMY 90–106****V. KSIĘGA V, PSALMY 107–150**

PSALM 1

PSALM 1

1 Ps 32,1-2; 112,1;
Rz 4,8; Jk 1,12.
2 Prz 13,20.
3 Ps 19,7; Ecd 7,10;
Am 2,4.
4 Joz 1,8.
5 Mt 3,12.
6 2Tm 2,19;
2P 2,9.

PSALM 2

1 Ps 46,6; 83,4-5.
2 Mt 12,14; 26,3;
Łk 23,11-12.
3 Ps 105,15; Łz 61,1;
Łk 4,18; Dz 4,27;
Hbr 1,9.

- B**łogosławiony¹ człowiek,
który nie idzie² za radą niegodziwych,
nie stoi na drodze grzeszników
i nie zasiada w gronie szyderców;
2 Lecz ma upodobanie w prawie PANA³
i nad jego prawem rozmyśla⁴ we dnie i w nocy.
3 Będzie on bowiem jak drzewo
zasadzone nad strumieniami wód,
które wydaje swój owoc w swoim czasie;
jego liść nie zwiędnie
i wszystko, co robi, powiedzie się.
4 Nie tak niegodziwi;
oni są jak plewa⁵, którą wiatr rozmiata.
5 Dłatego niegodziwi nie ostoją się na sędzie
ani grzesznicy w zgromadzeniu sprawiedliwych.
6 PAN bowiem zna⁶ drogę sprawiedliwych,
ale droga niegodziwych zaginie.

PSALM 2

- D**laczego poganie się buntują¹,
a narody knują próżne zamysły?
2 Królowie ziemscy powstają,
a władcy naradzają² się wspólnie
przeciwko PANU i jego pomazańcowi³, mówiąc:

Ps 1–2 Ps 1 określa, że Księga Psalmów miała kierować ludzi i wskazywać im drogę do błogosławionego życia, podczas gdy Ps 2 przedstawia ogólne przesłanie księgi w zakresie panowania Boga poprzez Jego mesjańskiego króla.

Ps 1 Ten jeden ze stosunkowo nielicznych psalmów mądrościowych jest niczym brama do świątyni; wstępem do całego Psalterza. Przed wejściem w bliską społeczność z Bogiem czytelnik musi się zastanowić nad swoim stosunkiem do prawa Bożego. Sprawiedliwy miłuje je i studiuje, a niegodziwy jest nienawidzi.

1,1 Błogosławiony. Jest to silniejsze słowo niż „szczęśliwy” (zob. Pwt 33,29; 1Krl 10,8; 2Krn 9,7; Kzn 10,17; Łz 32,20). Być „błogosławionym” to cieszyć się szczególną łaską i przychylnością Bożą.

nie idzie... nie stoi... nie zasiada. Sprawiedliwego wyraża to, czego unika. W czasownikach „idzie”, „stoi” i „zasiada” widać postępującą degradację.

drodze. Często występująca w literaturze mądrościowej metafora oznaczająca styl życia (Prz 1,15).

1,2 ma upodobanie. Sprawiedliwy jest opisany jako osoba miłująca prawo Boże.

prawie Pana. Hebrajskie słowo *tora*⁴ może odnosić się do konkretnego przykazania, jednak tutaj oznacza „naukę” w bardziej ogólnym znaczeniu. „Prawo Pana” odnosi się do pięciu ksiąg Mojżesza (2Krn 34,14), a następnie do pięciu ksiąg Psalterza (zob. wprowadzenie: *Cechy literackie*). Podobnie jak pięć ksiąg Mojżesza, pięć ksiąg Psalterza zawiera ogólne nauki, a w szczególności te dotyczące doświadczania szczęścia i pomyślności.

Pełnią również ważną funkcję w nauczaniu tego, jak chwalić Boga pośród różnych przeciwności.

rozmyśla. Rozmyślanie dla Hebrajczyków nie było czymś dokonującym się w milczeniu, lecz cichym czytaniem Pisma Świętego; stąd połączenie rozmyślenia z ustami (19,14; Joz 1,8). Dla tego ludu rozmyślanie nie było też czymś oderwanym od aktywności umysłowej, a obejmowało intelektualne zaangażowanie nad tekstem Pisma Świętego, stąd związek medytacji z sercem i umysłem (19,14).

1,3 jak drzewo. „Drzewo” jest symbolem błogosławionego życia (Prz 3,18).

zasadzone. Obraz wytrzymalości. Drzewo nie będzie zdmuchnięte jak plewa.

wód. Obraz wskazujący na środki do wzrostu. Jak drzewo czerpie wodę ze strumienia, tak też sprawiedliwy czerpie z „prawa Pana”.

owoc. W przeciwieństwie do plew, które na nic się nie zdadzą, prawi prowadzą życie ukierunkowanej produktywności.

powiedzie się. To hebrajskie słowo ma szerszy zakres niż jego polski odpowiednik, który zwykle odnosi się do finansów. Można również przetłumaczyć jako „osiągnąć cel”, co dobrze zgrywa się z określeniem „wszystko, co robi”. Podobne użycie tego terminu można zaobserwować w Łz 55,11.

1,4 Nie tak niegodziwi. Jest tutaj ukazane wyraźne przeciwieństwo. Niegodziwi porównywani są do martwych i pozbawionych korzeni roślin. Unosi je zaledwie podmuch wiatru.

1,6 PAN bowiem zna drogę. Dwie drogi życiowe są określone przez relację z Panem. Jezus odegrał rolę, której my nigdy nie mogliśmy odegrać, a także jest dla nas wzorem do naśladowania. Ps 1 ukazuje nam obraz Chrystusa, doskonałego błogosławionego człowieka, i wzywa nas, byśmy coraz bardziej upodabniali się do Niego.

zaginie. Inaczej mówiąc: „nie powiedzie się”. Tak jak plewy na nic się nie przydadzą, tak niegodziwy sposób życia nie prowadzi do niczego (zob. 112,10).

Ps 2 Temat panowania królewskiego dominuje w tym psalmie. Jest on również obecny w całym Psalterzu: Pan króluje. Choć większość psalmów królewskich koncentruje się na panowaniu Bożym lub ludzkim, to Ps 2 po mistrzowsku łączy te oba wątki, przeciwstawiając boskiego Króla i Jego ludzkiego odpowiednika z wrogimi „królami ziemskimi”. Psalm nie ma tytułu, ale Nowy Testament przypisuje go Dawidowi (Dz 4,25). Nowy Testament często cytuje i ten psalm i do niego nawiązuje (Mt 3,17; 17,5; Dz 4,25–27; 13,33; Rz 1,4; Hbr 1,5; 5,5). Jezus Chrystus jest synem Dawida i Synem Bożym, a obietnice dane Dawidowi wypełniają się w Nim.

2,1-3 W tych wersach bezbożni knują spisek przeciwko Panu i Jego namaszczoneму królowi.

2,1 knują. Hebrajskie słowo tutaj użyte występuje także w 1,2, gdzie sprawiedliwy „rozmyśla” nad wezwaniem Pana do posłuszeństwa Jemu. W przeciwieństwie do niego niegodziwi „knują”, by się przeciw temu zbuntować. **2,2 królowie.** Narody są prowadzone przez ich przywódców politycznych.

- 3 Zerwijmy ich więzy
i zrzućmy z siebie ich pęta.
- 4 Lecz ten, który mieszka w niebie⁴, będzie się śmiał⁵,
Pan będzie z nich szydził.
- 5 Wtedy przemówi do nich w swoim gniewie
i swą zapalczywością ich zatrwoży:
- 6 Ja ustanowiłem mego króla na Syjonie,
mojej świętej górze.
- 7 Ogłoszę dekret:
PAN powiedział do mnie:
Ty jesteś moim Synem,
ja ciebie dziś zrodziłem⁶.
- 8 Poproś mnie, a dam ci
narody w dziedzictwo
i krańce ziemi na własność.
- 9 Potłuczysz je laską żelazną⁷,
jak naczynie gliniane je pokruszysz.
- 10 Teraz więc, królowie,
zrozumcie, przyjmijcie pouczenie, sędziowie ziemi!
- 11 Służcie PANU z bojaźnią⁸
i radujcie się z drzeniem.
- 12 Pocałujcie Syna, by się nie rozgniewał
i abyście nie zginęli w drodze,
gdyby jego gniew choć trochę się zapalił.
Błogosławieni wszyscy, którzy mu ufają⁹.

4Dz 2,34; Hbr 4,14;
8,1.
5Ps 37,13; 59,8;
Prz 1,24-28.
6Dz 13,33; Hbr 1,5;
5,5.
7Ps 45,6; Obj 2,26;
12,5.
8Ps 89,7; 100,2;
Pwt 10,13;
Kol 3,24.
9Iz 26,3-4; Jr 17,7.

PSALM 3

1Ps 42,3,10;
Mt 27,43.

PSALM 3

PSALM DAWIDA, GDY UCIEKAŁ PRZED SWOIM SYNEM ABSALOMEM.

PANIE, jakże się namnożyło moich nieprzyjaciół,
jak wielu powstaje przeciwko mnie!
2 Wielu mówi o mojej duszy:
Nie ma dla niego ratunku u Boga¹. Sela.

jego pomazańcowi. Od hebrajskiego słowa *māšiah* („namaszczony”) pochodzi polskie słowo mesjasz. Król dawidowy został namaszczony olejem jako symbolem zstąpienia na niego Ducha Świętego, dającego moc królom do sprawowania jego urzędu. Podczas gdy psalmista ma na myśli ówczesnego króla dawidowego, to ostatecznym wypełnieniem tej pieśni jest Chrystus, Król królów.

2,3 Zerwijmy ich więzy. Metafora buntu.

2,4-9 Pan odpowiada swoim wrogom, ustanawiając Króla.

2,4 mieszka. Oznacza to, że zasiada na tronie jako król (29,10).

śmiał. Królowie ziemi się nie mogą równać z Królem niebios.

2,6 mego króla. Pan przeciwstawia się knowaniom królów, wskazując na ustanowienie swego mesjańskiego króla, którego zapowiedzią byli poprzedni królowie z linii Dawida.

Syjonie, mojej świętej górze. Syjon to wzgórze na północ od Jerozolimy, miasta dawidowego. Jest ono ważne nie ze względu na swoją wysokość, lecz dlatego

że tam znajdowała się świątynia, miejsce szczególnej przymierzowej obecności Boga; stąd „mojej świętej górze”. Jerozolima jako całość jest czasami nazywana „Syjonem”. Ziemią Syjon był symbolem niebiańskiego Syjonu. Znaczna część symboliki świątyni wskazywała na realia niebiańskie.

2,7 Ty jesteś moim Synem. Boża mowa skierowana do boskiego Syna (zob. Hbr 1,5), z Dawidem jako świadkiem, odzwierciedla obietnicę z 2Sm 7,14, czyli przymierza z Dawidem, które dotyczyło nie tylko ziemskich potomków Dawida, ale także boskiego Syna, którego Dawid również był przodkiem.

2,10-12 Poeta przedstawia, przed jakim wyborem wszyscy stoimy.

2,10 zrozumcie, przyjmijcie pouczenie. Podobnie jak wezwanie do mądrości powtarzane w Księdze Przysłów, tak i psalmista wzywa do podążania ścieżką mądrości, prowadzącą do życia i unikania ścieżki głupców, która prowadzi do śmierci.

2,12 Pocałujcie Syna. Ucałowanie Syna jest aktem poddania się Jemu (zob. 1Sm 1,1; 1Krl 19,18). Słowo

„syn” nie jest zwykłym terminem hebrajskim, lecz o dźwięku aramejskim.

zginęli... Błogosławieni. Te same słowa użyte odpowiednio w 1,6 i 1,1. Wszyscy są zachęcani do wyboru między ścieżkami: jedną jest ścieżka buntu przeciwko Synowi, prowadząca do śmierci, a drugą jest ścieżka zaufania, prowadząca do błogosławionego życia.

Ps 3 Psalmista, otoczony utrapieniami i wzywający w swojej udręce do Pana, wyraża głęboką ufność względem Boga. Psalm został pierwotnie skomponowany, gdy Dawid uciekł przed Absalodem i walczył przeciwko przewrotowi (zob. 2Sm 15,13-37). Terminologia wojskowa zawarta w psalmie może wskazywać, że po czasach Dawida nadal używano tego psalmu w czasie działań wojennych.

3,1-3 Wersety te (psalmista zwraca się do Pana w drugiej osobie) skupiają się na wrogach psalmisty.

3,1 wielu powstaje. Liczba i pozycja wrogów wskazują na królewskie pochodzenie psalmu. Wrogowie narodu są także wrogami króla.

3,2 ratunku („zbawienie”; BT V). „Zbawienie” oznacza wyzwolenie w bitwie.

2 2Krl 6,15-17;
Rz 8,31.

PSALM 4
1 1Kor 15,34;
Ef 4,26; 1J2,1.
2 Ps 50,14;
Rz 12,1-2;
Hbr 13,15-16.

- 3 Ale ty, PANIE, jesteś moją tarczą,
moją chwałą, tym, który podnosi moją głowę.
4 Swym głosem wołałem do PANA
i wysłuchał mnie ze swojej świętej góry. Sela.
- 5 Położyłem się i zasnąłem,
i obudziłem się, bo PAN mnie podtrzymał.
6 Nie przestraszę się dziesiątków tysięcy ludzi,
którzy zewsząd na mnie nastają².
- 7 Powstań, PANIE!
Wybaw mnie, mój Boże!
Uderzyłeś bowiem w szczękę wszystkich moich wrogów
i połamałeś zęby niegodziwych.
8 Od PANA jest zbawienie.
Twoje błogosławieństwo jest nad twoim ludem. Sela.

PSALM 4

PRZEWODNIKOWI CHÓRU, NA NEGINOT. PSALM DAWIDA.

Wysłuchaj mnie, gdy cię wzywam, Boże mojej sprawiedliwości!
Ty wyzwoliłeś mnie w *czasie* ucisku.
Zmiłuj się nade mną i wysłuchaj mojej modlitwy.

- 2 Synowie ludzcy,
jak długo *będziecie* znieważać moją chwałę?
Jak długo będziecie miłować marność
i szukać kłamstwa? Sela.
- 3 Wiedźcie, że PAN oddzielił dla siebie pobożnego.
PAN wysłucha, gdy zawołam do niego.
4 Zadrzyjcie i nie grzeszcie¹.
Rozmyślajcie w swym sercu na łożu i zamilczcie. Sela.
5 Składajcie ofiary sprawiedliwości²
i ufajcie PANU.
6 Wielu mówi:
Któż pokaże nam dobro?
PANIE, wznieś nad nami światło twego oblicza.

3,3 tarczą. Oznacza ochronę, np. 7,10; 18,2; 28,7.

podnosi moją głowę. Wyraz zachęty (zob. 110,7).

3,4-6 Wersety te (psalmista zwraca się do Pana w trzeciej osobie) skupiają się na samym psalmiście.

3,4 świętej góry. Chodzi o Syjon (zob. przyp. do 2,6). Bóg wyznaczył Syjon jako miejsce, w którym Jego lud mógł do Niego przystąpić dzięki ofiarom.

3,5 Położyłem się i zasnąłem. Tak jak w Ps 91 psalmista może w obozie wojennym spać spokojnie, mimo że otacza go wróg.

3,7-8 Wersety te (psalmista zwraca się do Pana w trzeciej osobie) skupiają się na Bogu psalmisty.

3,7 Powstań. To wyrażenie jest typowe dla psalmów śpiewanych na początku wojny. Bóg walczy za swoich ludzi przeciwko ich wrogom.

Uderzyłeś... połamałeś. Zgodnie z dwoma początkowymi rozkazami „powstań” i „wybaw” te czasowniki też lepiej interpretować jako użyte w trybie rozkazującym. Na temat wołania o sprawiedliwość i karę zob. wprowadzenie: *Szczególne problemy*.

3,8 Od PANA jest zbawienie. Zob. Jon 2,9. Stoi to w opozycji do drwin wrogów z w. 2.

Ps 4 Psalm ten podobnie do Ps 3 został skomponowany w udręce, a psalmista wyraża głębokie zaufanie wobec Boga. Oba psalmy swoje rozważania o wierze umiejscawiają w porze nocnej (w. 4, 8). Sprawiedliwi nie mają się czego obawiać, ponieważ Bóg wysłuchuje ich modlitw i troszczy się o nich. Sprawiedliwi nie są bez grzechu, ale są w przymierzu z Bogiem.

4,1 Werset ten skupia się na modlitwie.

4,1 Wysłuchaj mnie... mojej sprawiedliwości. Czasowniki w trybie rozkazującym podkreślają śmiałość psalmisty w modlitwie. Może bez lęku wzywać Boga, ponieważ wie, że Bóg jest jego sprawiedliwością (Jr 23,6).

4,2-5 Wersety te skupiają się na napomnieniu.

4,2 znieważać moją chwałę. Wydaje się, że psalmista gniewa się na ludzi, którzy odwracają się od Boga, aby służyć fałszywym bogom innych narodów.

marność. Dosłownie „puste rzeczy”.

szukać kłamstwa. Bożki narodów są kłamstwami, ponieważ tak naprawdę nie istnieją. Są wytworami grzesznej wyobraźni.

4,3 pobożnego. Osoby będącej w przymierzu z Bogiem, otrzymującej pełną miłość i zyciowość Bożą.

4,4-5 Zadrzyjcie i nie grzeszcie. Zob. Ef 4,26. To są ofiary nakazane w Kpł 1-7, składane z odpowiednią postawą, bez której to postawy jakiegokolwiek ofiary czy składana cześć nie są przyjmowane przez Boga. (Ps 40,6-8).

4,6-8 Wersety te skupiają się na modlitwie.

4,6 dobro. „Dobro” to hojność lub dostatek. Sceptycy pytają, gdzie ono jest. Psalmista reaguje na ich wątpliwości apelem do Boga, aby zechciał się obawiać, co da psalmiście więcej radości niż doczesne bogostawierstwa zboża i młodego wina, których szukają sceptycy.

światło twego oblicza. Obrazuje Bożą łaskę. Wyrażenie to przypomina bogostawierstwo kapłańskie z Lb 6,25-26.

- 7 Właść w moje serce
więcej radości niż w czasie obfitości ich zboża i wina.
8 W spokoju się położę i zasną,
bo ty sam, PANIE, sprawiasz, że mieszkam bezpiecznie³.

3 Ps 3,5;
Hi 11,18-19.

PSALM 5

1 Ps 10,16; 47,7;
J 1,49; 1Tm 1,17;
Obj 15,3.

2 Ha 1,13.
3 Rz 3,13.

PSALM 5

PRZEWODNIKOWI CHÓRU, NA NECHYLOT. PSALM DAWIDA.

- N**akłoń ucha ku moim słowom, PANIE,
zważ na moje westchnienie.
2 Słuchaj pilnie głosu mego wołania,
mój Królu i mój Boże¹,
bo się do ciebie modlę.
3 PANIE, z rana usłyszysz mój głos,
z rana zaniosę do ciebie *modlitwę*
i będę czekał.
4 Ty bowiem nie jesteś Bogiem, który miłuje nieprawość,
zły z tobą nie zamieszka².
5 Głupcy nie ostoją się przed twymi oczyma.
Nienawidzisz wszystkich czyniących nieprawość.
6 Wytracisz tych, którzy mówią kłamstwa.
PAN brzydzi się człowiekiem krwawym i podstępny.
7 Lecz ja dzięki obfitości twego miłosierdzia wejdę do twego domu,
oddam pokłon przed twoim świętym przybytkiem w twojej bojaźni.
8 Prowadź mnie, PANIE, w swojej sprawiedliwości ze względu na moich wrogów;
wprostuj przede mną twoją drogę.
9 Bo w ich ustach nie ma szczerości,
ich wnętrza pełne przewrotności,
ich gardło jest grobem otwartym,
swoim językiem pochlebiają³.
10 Spustosz ich, Boże!
Niech upadną przez własne zamiary.
Z powodu ich licznych występków odtrąć ich,
ponieważ buntują się przeciwko tobie.
11 Lecz niech się radują wszyscy, którzy tobie ufają;
niech zawsze wykrzykują z *radości*, bo ty będziesz ich osłaniał.

4,8 w spokoju się położę. Dzięki bliskiej obecności Boga psalmista może spać spokojnie i z pełną ufnością. Jego serce jest wypełnione duchowym błogosławieństwem.

Ps 5 Ten psalm lamentacyjny jest wezwaniem Pana ośrodek udręki. Psalmista wyraża również ufność w ochronę Pana. Niepokój psalmisty jest spowodowany złą mową niegodziwców.

5,1-7 Modlitwa: prośba (w. 1-2a) i jej uzasadnienie (w. 2b-7).

5,1 westchnienie. To hebrajskie słowo oznacza mamrotanie lub ledwie słyszalną mowę, która może towarzyszyć refleksji (przyp. do 1,2).

5,2 Królu. Dawid, król Izraela, zwraca się do Boga jako swego Króla. Wie, że jego własne panowanie jest odbiciem panowania Bożego.

5,3 z rana. Po nocy poprzednich psalmów następuje poranek (4,8).

5,4 nie jesteś Bogiem, który miłuje nieprawość. Poetyckie niedopowiedzenie. Bóg nienawidzi grzechu (w. 5; 11,5).

zły z tobą nie zamieszka. Bóg jest święty, „oddzielony” od wszelkiego zła. Grzeszni ludzie nie mogą wejść do Jego obecności bez zastępczej ofiary.

5,7 obfitości twego miłosierdzia. „Miłosierdzie” to polskie tłumaczenie hebrajskiego słowa *hesed*, czyli Bożej wierności przymierzu. Autor wie, że różni się on od niegodziwego tylko dzięki łasce Bożej. Jego grzech zniszczyłby go, gdyby Bóg nie miał wobec niego współczucia, schodząc do grzesznego człowieka.

wejdę do twego domu. Psalmista zapewnia o swojej niewinności, wyrażając pragnienie oddawania czci Panu. „Twoje domu” i „twoim świętym przybytkiem” mogą odnosić się do miejsca, w którym zostanie zbudowana świątynia lub, co bardziej

prawdopodobne, do przybytku z czasów psalmisty (1Sm 1,9).

5,8-12 Powtórzenie modlitwy: prośba (w. 8) i jej uzasadnienie (w. 9-12).

5,8 twoją drogę. Bezpieczna droga, którą otwiera Bóg, jest także drogą posłuszeństwa Jego woli.

5,9 przewrotności („Wnętrze ich, to zguba!”; BW). Zwróć uwagę, jak zła mowa sprowadza śmierć. **gardło jest grobem otwartym.** „Gardło” jest metonimią mowy, a „otwarty grób” jest metonimią smrodu: „ich mowa śmierdzi”.

5,10 Niech upadną przez własne zamiary. Psalmista wzywa Boga, by ukarał niegodziwców za ich winę. Grzech często niesie za sobą konsekwencje kary.

5,11-12 ufają... osłaniał... tarczą. Nagromadzenie terminów, które wyrażają schronienie.

PSALM 6

1 Ps 30,9; 115,17;
Iz 38,18-19;
Kaz 9,10; J 9,4.
2 Ps 119,115;
2Kor 6,14-18.

Niech rozradują się w tobie ci,
którzy miłują twoje imię.

- 12 Ty bowiem, PANIE, będziesz błogosławił sprawiedliwego,
osłonisz go dobrocią jak tarczą.

PSALM 6

PRZEWODNIKOWI CHÓRU, NA NEGINOT I SEMINIT. PSALM DAWIDA.

OPANIE, nie karć mnie w swoim gniewie
i nie karz mnie w swojej zapalczywości.

- 2 Zmiłuj się nade mną, PANIE, bo jestem słaby;

uzdrow mnie, PANIE, bo moje kości drżą;

- 3 I moja dusza bardzo się zatrwożyła;
lecz ty, PANIE, jak długo jeszcze?

- 4 Zawróć, PANIE, ocal moją duszę;
wybaw mnie ze względu na twoe miłosierdzie.

- 5 W śmierci bowiem nie ma pamięci o tobie,
a w grobie¹ któż cię będzie wysławiać?

- 6 Zmęczyłem się moim wdychaniem,
co noc zalewam łzami moje posłanie,
moje łóżko jest mokre od płaczu.

- 7 Moje oko zaćmiło się od smutku,
zestarzało się z powodu wszystkich moich wrogów.

- 8 Odstąpcie ode mnie, wszyscy² czyniący nieprawość,
bo PAN usłyszał głos mego płaczu.

- 9 Usłyszał PAN moją prośbę,
PAN przyjął moją modlitwę.

- 10 Niech się zawstydzą i bardzo zatrwożą wszyscy moi wrogowie,
niech uciekną i będą pohańbieni w jednej chwili.

PSALM 7

SYGGAJON DAWIDA, KTÓRE ŚPIEWAŁ PANU Z POWODU SŁÓW KUSZA BENIAMINY.

OPANIE, mój Boże, tobie ufam,
wybaw mnie od wszystkich moich prześladowców
i ocal mnie;

Ps 6 Osobisty psalm lamentacyjny. Podobnie jak w wielu lamentacjach na końcu psalmista wyraża swoją ufność wobec Pana. Powodem napisania psalmu wydaje się ciężka choroba (w. 2, 5). Psalm ten jest jednym z siedmiu psalmów pokutnych (obok 32; 38; 51; 102; 130; 143).

6,1-4 Seria prośb.

6,1 karć... karz. Psalmista błaga Pana, aby powstrzymał się od kary słownej i cielesnej. Chociaż Bóg karci swój lud (Hbr 12,1-13), to ma to na względzie poprawę, a nie zniszczenie.

6,2 jestem słaby... moje kości drżą. Psalmista doświadcza cierpienia, prawdopodobnie poważnej choroby. Niektórzy uważają ten język za symboliczny, wskazujący na duchowe cierpienie.

6,3 jak długo jeszcze. Psalmista śmiało pyta, jak długo Bóg będzie pozwalał, żeby trwał jego cierpienie. Rozpaczliwie szuka ulgi u Tego, który jest w stanie jej udzielić.

6,4 Zawróć, PANIE. Psalmista ma wrażenie, że Bóg odwrócił się od niego.

ze względu na twoe miłosierdzie. Słowo oznaczające „miłosierdzie” wskazuje na oddanie Boga w związku się ze swoim ludem przez swoje przymierze (zob. 5,7).

6,5-7 Szereg powodów podanych w psalmie prośb.

6,5 nie ma pamięci. Podobne stwierdzenie obserwujemy w 30,9. Doktryna zmartwychwstania, podobnie jak doktryna Trójcy, jest zawarta w Starym Testamencie, ale nie została w pełni rozwinięta aż do Nowego Testamentu. Żywi dostrzegają milczenie zmarłych i ich brak udziału w kulcie.

w grobie. Hebr. *šeól*. Słowo to najczęściej pojawia się we fragmentach poetyckich, które ujawniają myśli i lęki żyjących, ale nie są przedstawieniem doktryny zmartwychwstania lub stanu pośredniego. Zob. przyp. do Iz 14,9-11. Najczęściej to słowo w Starym Testamencie odnosi się do grobu.

6,8-10 Prośba połączona z zaufaniem do Pana.

6,8 czyniący nieprawość. Ta zwłoka, razem ze wspomnieniem o „wrogach” w poprzednim wersecie, jest bardzo ostra. Możliwe, że wrogami są ludzie, którzy podobnie jak „przyjaciele” Hioba w grzechu chorego widzieli powód jego dolegliwości.

Ps 7 Psalm lamentu i „szukania schronienia” niewinnego, oszczonego przez wrogów. Tak jak ktoś fałszywie oskarżony o morderstwo mógł znaleźć schronienie w domu Bożym i odwołać się do sądu Bożego, tak psalmista powierza swoją sprawę Bogu. Jego deklaracje o własnej niewinności odnoszą się do konkretnych zarzutów i nie są roszczeniem własnej bezgrzeszności. Zob. Ps 11; 17; 26-27; 31; 71.

7,1-9 Modlitwa o wybawienie (w. 1-2, 6-7) oraz wyznanie niewinności (w. 3-5).

- 2 By *ktoś* jak lew nie porwał mojej duszy
i nie rozszarpał, gdy nie będzie nikogo, kto by ją ocalił.
- 3 PANIE, mój Boże, jeśli to zrobiłem,
jeśli nieprawość jest na moich rękach;
- 4 Jeśli złem odpłaciłem temu, kto żył ze mną w pokoju¹,
jeśli nie wyratowałem tego, który mnie dręczył bez przyczyny;
- 5 To niech wróg prześladowuje moją duszę
i niech pochwyti i wdepcze w ziemię moje życie,
niech moją godność w proch obróci. Sela.
- 6 Powstań², PANIE, w swoim gniewie;
podnieś się przeciwko wściekłości moich wrogów.
Przebudź się w mojej obronie, bo ustanowiłeś sąd.
- 7 Wtedy otoczy cię zgromadzenie narodów,
a ty zasiądź na wysokości ze względu na nich.
- 8 PAN będzie sędził narody³.
Osądź mnie, PANIE, według mojej sprawiedliwości
i według mojej uczciwości, która jest we mnie.
- 9 Niech skończy się zło niegodziwych,
a umocnij sprawiedliwego,
Boże sprawiedliwy, ty, który badasz serca i nerki.
- 10 Moją tarczą jest Bóg,
który wybawia *ludzi* prawego serca.
- 11 Bóg jest sędzią sprawiedliwym⁴,
Bóg codziennie gniewa się *na bezbożnego*⁵.
- 12 Jeśli się nie nawróci,
on swój miecz naostrzy;
swoją łuk napiął i przygotował go.
- 13 Przygotował na niego broń śmiertelną,
a swoje strzały sporządził na prześladowców.
- 14 Oto *bezbożny* rodzi nieprawość,
jest brzemienny krzywdą i zrodził kłamstwo.
- 15 Wykopał dół i pogłębił go,
lecz sam wpadnie do jamy, którą przygotował.
- 16 Krzywdą, którą wyrządził, obróci się przeciwko niemu,
a jego nieprawość spadnie mu na głowę.
- 17 Będę wysławiał PANA według jego sprawiedliwości,
będę śpiewał imieniu PANA Najwyższego.

PSALM 8

PRZEWODNIKOWI CHÓRU, NA GITTYT. PSALM DAWIDA.

O PANIE, nasz Panie,
jak sławne jest twoje imię¹ na całej ziemi!
Ty, który swoją chwałę wyniosłeś nad niebiosa.

7,2 jak lew. Chociaż lwy nie zamieszkują obecnie w Izraelu, to jednak występowały tam w czasach starożytnych. W Piśmie Świętym lew często symbolizuje moc, okrucierstwo i bezwzględność (Iz 5,29; Na 2,11-12). W odniesieniu do Chrystusa metafora lwa odnosi się do siły, chwały i autorytetu.

7,5 niech wróg. Nie boi się ściągnać na siebie klątwę, bo wie, że jest niewinny.

7,6 Powstań. Zob. przyp. do 3,7.

7,8 Osądź. W tym psalmie „szukania schronienia” znaj-

duje się wymiar sprawiedliwości. Bóg musi rozstrzygać między psalmistą a jego przeciwnikami.

według mojej sprawiedliwości. Odnosi się do konkretnej sytuacji, a nie ogólnej bezgrzeszności.

7,10-17 Wyznanie Bożej sprawiedliwości (w. 10-13) i skutki zła (w. 14-16), a następnie obietnica okazania wdzięczności (w. 17).

7,14-16 rodzi nieprawość... wykopał dół... mu na głowę. Terminy te wyrażają przekonanie, że grzesznik zbiera to, co zasiał. Grzech przynosi karę.

Ps 8 Główną myślą tego hymnu o stworzeniu jest majestat Boga objawiony w porządku stworzenia oraz majestat człowieczeństwa, najwyższego stworzenia Bożego. Psalm ułożony jest koncentrycznie: majestat imienia Bożego (w. 1a), niebo (w. 1b-3), zasadnicze pytania (w. 4), ziemia (w. 5-8), i majestat imienia Bożego (w. 9). Ta struktura uczy centralnego znaczenia ludzkości w stworzeniu i nadrzędnego znaczenia Boga. Wersety 4-6 zostały odniesione do Jezusa w Hbr 2,6-8. Był zarówno doskonałym człowiekiem, jak i Bogiem. Jezus jest głową

PSALM 7

1 Ps 109,5;
Rdz 44,4;
Jr 18,20;
Rz 12,17;
1Tes 5,15; 1P 3,9.

2 Ps 94,1-2.

3 Ps 9,8; 96,13;
Rdz 18,25;
Dz 17,31.

4 Rz 14,10;
1Kor 3,12-15;
2Kor 5,10;
2Tm 4,1.

5 J 3,36; Rz 1,18;
2,5,8; Kol 3,6.

PSALM 8

1 2Sm 7,26;
Ps 136,2;
Obj 15,4.

2 Mt 11,25; 21,16;
Łk 10,21.
3 Ps 19,1; 33,6;
J 1,1-3; Rz 1,20;
Hbr 11,3.
4 Ps 144,3; Hi 7,17;
25,6; Hbr 2,6.
5 Hbr 2,9.
6 Rdz 1,26-28; 9,2;
1Kor 15,27;
Ef 1,22.
7 Ne 10,29; Dz 2,34;
1Tm 6,15;
Obj 19,16.

PSALM 9

1 Ps 7,17; 35,18;
69,30; Iz 25,1.
2 Mk 5,7; Dz 7,48;
Hbr 7,1.
3 Obj 5,13; 6,16;
20,11.

- 2 Przez usta niemowląt² i ssących ugruntowałaś swą potęgę z powodu twoich wrogów, aby poskromić nieprzyjaciela i mściciela.
- 3 Gdy przypatruję się twoim niebiosom, dziełu twoich palców, księżycowi i gwiazdom, które utwierdziłeś³;
- 4 *Wtedy mówię: Czymże jest człowiek, że o nim pamiętasz, albo syn człowieczy, że troszczysz się o niego?*⁴
- 5 Uczyniłeś go bowiem niewiele mniejszym od aniołów⁵, chwałą i czcią go ukoronowałaś.
- 6 Dałeś mu panowanie nad dziełami twoich rąk, wszystko poddałeś pod jego stopy⁶;
- 7 Owce i wszelkie bydło, a także zwierzęta polne;
- 8 Ptactwo niebieskie i ryby morskie, i wszystko, co przemierza szlaki mórz.
- 9 O PANIE, nasz Panie⁷, jak sławne jest twoje imię na całej ziemi!

PSALM 9

PRZEWODNIKOWI CHÓRU, NA HALMUTLABBEN. PIEŚŃ DAWIDA.

- B**ędę cię wysławiał¹, PANIE, całym mym sercem; będę opowiadał o wszystkich twoich cudach.
- 2 Będę się cieszył i radował tobą, będę śpiewał twemu imieniu, o Najwyższy!²
 - 3 Gdy cofną się moi nieprzyjaciele, upadną i znikną sprzed twego oblicza.
 - 4 Ty bowiem przeprowadziłeś mój sąd i moją sprawę, zasiadłeś na tronie³ jako sędzia sprawiedliwy.

odkupionej ludzkości i przywraca ludzką władzę nad stworzeniem (Rdz 1,28). Zob. także 1Kor 15,27 i Ef 1,22.

8,1 PANIE. Osobiste lub przymierzowe imię Boga objawione Mojżeszowi przy płonąym krzaku (Wj 3).

nasz Panie. Tytuł, który można również przetłumaczyć jako „zarządca” lub „panujący”. Jest „naszym Panem”, ponieważ ustanowił przymierze ze swoim ludem.

sławne jest twoje imię. Powtórzenie tego wersu na końcu wydatnia wzniosłą cześć, która przenika psalm. „Imię” oznacza charakter lub renomę Boga.

8,1b-3 Wersety te skupiają się na chwale Boga w niebie.

8,2 niemowląt... wrogów. Zwróć uwagę na przeciwieństwo między słabym a silnym. Jednak u Boga, którego chwałę ogłaszają, to słabi uczyszają silnych, zob. Mt 21,16.

8,3 dziełu twoich palców. Prawie nieograniczony wszechświat jest opisany jako dzieło palców Bożych, co podkreśla moc Boga.

8,4 Czymże jest człowiek. Zob. 144,3. W bezmiarze wszechświata i wbrew wielkości Bożej mocy człowiek wydaje się mały, ale w rzeczywistości ma wielkie znaczenie. Hebrajskie słowo przetłumaczone „Czymże” jest przetłumaczone jako „jak” w w. 1 i 9. Odpowiedź na to pytanie znajduje się na majestacie

Boga. Ludzkość stworzona na obraz Boga jest również pełna majestatu.

człowiek... syn człowieczy. Te hebrajskie terminy odnoszą się do ludzkości ogólnie, a następnie do poszczególnych osób. Jednym jest ludzkość jako całość, nie mówiąc już o jednostkach, które Bóg ukoronował takim majestatem?

8,5-8 Koncentruje się na panowaniu ludzkości na ziemi. Wszystko, co posiada ludzkość, jest Bożym darem.

8,5 aniołów. Hebrajskie słowo **lôhîm*, przetłumaczone tutaj jako „anioły”, zwykle oznacza „Bóg”, ale może też oznaczać „boskie istoty”. Gdyby chodziło o Boga, to można by się spodziewać czegoś w rodzaju: „Uczyniłeś go trochę niższym od siebie”. Zob. 2,7.

ukoronowałaś. Termin królewski. Ludzkość ma królewski majestat.

chwałą i czcią. Psalmy regularnie używają tej pary terminów, a także terminów „honor i majestat” dla rodziny królewskiej, zarówno boskiej (24,7-10; 96,6; 104,1; 111,3; 145,4-13), jak i ludzkiej (21,5; 45,3). Bóg obdarzył ludzkość w stworzeniu królewskim majestatem.

8,6 panowanie. Bóg przez nakaz z Rdz 1,28 nadaje ludzkości władzę królewską i odpowiedzialność za kierowanie życiem ziemskim.

pod jego stopy. W starożytnym świecie obraz panowania i ochrony tego, co znajduje się „pod stopami”.

8,9 Ten poetycki wers skupia się na majestacie imienia Bożego (zob. w. 1a).

Ps 9-10 Pierwotnie jeden psalm (zwróć uwagę na brak tytułu w Ps 10). Razem tworzą jeden akrostych (zob. *Wstęp do poezji hebrajskiej*), który jest koncentrycznie ułożony: hymn uwielbienia dla boskiego Króla (9,1-12), błaganie do Pana, aby przyszedł z pomocą swojemu ludowi (9,13-20), lament nad bezbożnymi (10,1-11), błaganie do Pana, aby przyszedł z pomocą swemu ludowi (10,12-15) oraz hymn uwielbienia dla boskiego Króla (10,16-18).

9,1-12 Wersety te to hymn uwielbienia dla boskiego Króla.

9,1 twoich cudach. Hebrajskie słowo odnosi się do wielkich Bożych czynów, Jego interwencji w sprawy ludzkie takie jak przy wyjściu z Egiptu.

9,3 Gdy cofną się moi nieprzyjaciele. Oświadczenie o przyszłej nadziei, a nie minionej rzeczywistości.

9,4 sędzia sprawiedliwy. Psalmista wierzy nie w siebie, ale w charakter Boga jako sprawiedliwego sędziego.

- 5 Skarciłeś pogan,
wytraciłeś niegodziwych,
wymazałeś ich imię na wieki wieków.
- 6 O nieprzyjacielu, twoje spustoszenia skończyły się na zawsze,
zburzyłeś miasta,
ich pamięć przepadła razem z nimi.
- 7 Ale PAN trwa na wieki⁴,
ustawił swój tron, by sądzić.
- 8 On będzie sądził świat sprawiedliwie⁵,
osądzi narody według słuszności.
- 9 I będzie PAN ucieczką dla uciśnionego,
schronieniem w czasie niedoli.
- 10 I będą ufać tobie ci, którzy znają twoje imię⁶,
bo nie opuszczasz, PANIE, tych, którzy cię szukają.
- 11 Śpiewajcie PANU, który mieszka na Syjonie,
opowiadajcie wśród narodów o jego dziełach.
- 12 Bo on dopomina się krwi i pamięta o nich⁷,
a nie zapomina wołania strapiionych.
- 13 Zmiłuj się nade mną, PANIE,
spójrz, jak mnie uciskają ci, którzy mnie nienawidzą,
ty, który podnosisz mnie z bram śmierci;
- 14 Abym głosił wszelką twą chwałę
w bramach córki Syjonu;
będę się radował twoim zbawieniem.
- 15 Paganie wpadli w dół, który wykopali;
w sidłach, które zastawili, uwięzła ich noga.
- 16 PAN dał się poznać, gdy odbył sąd,
w dzieła swoich rąk uwikłał się niegodziwy.
Higgajon. Sela.
- 17 Niegodziwi zstąpią do piekła⁸,
wszystkie narody, które zapominają Boga.
- 18 Bo biedak nie będzie zapomniany na zawsze,
nadzieja ubogich nie zginie na wieki.
- 19 Powstań, PANIE,
niech nie triumfuje człowiek,
niech narody zostaną osądzone przed twoim obliczem.
- 20 PANIE, ześlij na nie strach,
aby narody poznały, że są tylko ludźmi⁹. Sela.

4 Ps 102,12;
Hbr 1,11.
5 Ps 96,13; 98,9;
Rdz 18,25; Iz 11,4;
Dz 17,31.
6 Wj 34,5-6;
1Krl 8,43;
Prz 18,10.
7 Rdz 9,5; Łk 11,50.
8 Ps 55,15; Mt 5,29-30; 25,41; Łk 12,5;
2Tes 1,7-9.
9 Iz 31,3; Ez 28,2,9;
Dz 12,22-23.

9,5 wymazałeś ich imię. Niebycie już pamiętanym jest przeciwstawione imieniu Boga (w. 2), które będzie wysławiane na wieki.

9,7 ustawił swój tron. Zob. 2,4.

9,8 sądził świat. Odnosi się to do Boga porządkującego wszystko we właściwy sposób; zob. 96,11-13 i 98,7-9.

9,11 mieszka na Syjonie. Zob. przyp. do 2,6. Cierpiący powinni wiedzieć, że Bóg jest z nimi tutaj na świecie.

9,12 dopomina się krwi. Dosłownie „szuka krwi”. Bóg nie pozwala, by niegodziwość pozostała nieukarana (Rdz 9,6; Na 1,2-6).

9,13-20 Wersety te są błaganiem Pana, aby przyszedł z pomocą swojemu ludowi.

9,13 bram śmierci. Zob. przyp. do Prz 1,12. Werset ten jest pierwszą oznaką obecnej udręki psalmisty.

9,14 bramach córki Syjonu. W odróżnieniu od „bram śmierci” w poprzednim wersecie. Psalmista wychwala Boga za wystuchaną modlitwę w najbardziej publicznych miejscach Jerozolimy, „córki Syjonu”.

9,15 wpadli w dół, który wykopali. Zob. 7,14-16. Niegodziwość tych wrogów obróci się przeciwko nim.

9,17 niegodziwi. Zdefiniowani w drugiej części wersetu jako „wszystkie narody, które zapominają Boga”. **piekła.** Hebr. *še'ól*. Zob. przyp. do 6,5 i Prz 1,12.

9,18 biedak... ubogich. Wyrażenie „nędzny i ubogi” (35,10; 74,21; Prz 31,9; Ez 18,12) jest częstym wyrażeniem w Starym Testamencie, a słowa te równie często pojawiają się równoległe (72,12; Hi 24,4; Iz 32,7; Am 8,4). Znaczeniem tego wyrażenia jest często dosłowne ubóstwo, ale słowa te są również używane w przenośni, aby wyrazić całkowitą zależność od Boga (40,17; 86,1; 109,22; także Mt 5,3 i Łk 6,20). Ubóstwo samo w sobie nie jest zasługą, ale Bóg zwraca szczególną uwagę na wołanie uciśnionych (przyp. do 12,5; 72,4). Jeremiasz przyrównuje okazywanie „sądu i sprawiedliwości”, „ubogiemu i nędznemu” do poznania Boga (Jr 22,15-16). Była to wyraźna odpowiedzialność rządzących.

9,19 Powstań. Zob. przyp. do Ps 3,7.

PSALM 10
 1 Ps 14,1-2; 53,1;
 Wj 5,2; 15,40.
 2 Rz 3,14.
 3 Ps 64,5; 73,11;
 Hi 22,13-14.
 4 Mi 5,9.

PSALM 10

- D**laczego, PANIE, stoisz z daleka?
Dlaczego ukrywasz się w czasie niedoli?
- 2 Niegodziwy w swej pysze prześladowa ubogiego,
niech niegodziwi uwikłają się w zamysły, które uknuli.
 - 3 Bo niegodziwy chełpi się pragnieniem swej duszy,
a chciwiec błogosławi *sobie* i znieważa PANA.
 - 4 Niegodziwy przez pychę, którą po sobie pokazuje, nie szuka Boga¹;
całe jego myślenie to że nie ma Boga.
 - 5 Jego drogi zawsze są ciężkie,
twoje sądy są zbyt daleko od niego,
parska na wszystkich swoich wrogów.
 - 6 Mówi w swoim sercu: Nie zachwieję się,
nie *zaznam* zła po wszystkie pokolenia.
 - 7 Jego usta pełne są przekleństw², zdrady i podstęp^u,
pod jego językiem krzywda i nieprawość.
 - 8 Siedzi w zasadzkach wsi,
w ukryciach zabija niewinnego,
jego oczy wypatrują ubogiego.
 - 9 Czyha w kryjówce jak lew w swej jaskini;
czatuje, by schwytać ubogiego,
porywa go i wciąga w swe sieci.
 - 10 Schyla się, zniża się,
od jego mocy padają ubodzy.
 - 11 Mówi w swym sercu:
Bóg zapomniał, zakrył swoje oblicze,
nigdy nie zobaczy³.
 - 12 Powstań, PANIE Boże,
podnieś swą rękę⁴;
nie zapominaj o ubogich.
 - 13 Dlaczego niegodziwy znieważa Boga?
Mówi w swym sercu:
Nie będziesz się upominać.
 - 14 Lecz ty widzisz utrapienie i patrzysz na krzywdę,
aby za nie odpłacić twą ręką.
Na ciebie się zdaje ubogi,
ty jesteś pomocnikiem sierocie.
 - 15 Złam ramię niegodziwego i złego,
dochodź jego nieprawości, aż jej już nie będzie.

Ps 10 Zob. przyp. do Ps 9.

10,1-11 Część główna Ps 9 i 10; lament nad bezbożnymi.

10,1 **Dlaczego, PANIE, stoisz z daleka.** Psalmista jest bardziej zaniepokojony pozorną nieobecnością Boga niż obecnością wrogów.

10,3 **chełpi się... znieważa PANA.** Etyczne osądy niegodziwego są wyrócone do góry nogami. Powinien błogosławić Pana, a chciwego odrzucić.

10,5 **zawsze są ciężkie („Zabiegi jego w każdym czasie udają się”; BW).** Z perspektywy uci-

śnionych wydaje się, że ciemność nie ma problemów (73,12).

10,6 **Nie zachwieję się.** Ta postawa zaufania przysporzyła kłopotów samemu psalmiście (30,6). Trzeba ufać Bogu, a nie własnym zdolnościom.

10,7 **usta... językiem.** W centrum uwagi są grzechy mowy. Rz 3,14 nawiązuje do tego wersetu.

10,8 **siedzi w zasadzkach.** Metafora bezbożnych siedzących w zasadzce jest dobrze znana z Księgi Przysłów (Prz 1,11).

w ukryciach. Bezbożni wolą działać w ciemności, a nie w świetle (J 3,19).

10,9 **w swe sieci.** Niegodziwy jest łowcą bezradnych. **10,12-15** Wersety te są prośbą do Pana, aby przyszedł z pomocą swojemu ludowi.

10,12 **Powstań, PANIE.** Zob. przyp. do 3,7.

podnieś swą rękę. Metafora odnosi się do czynnej interwencji Boga na rzecz psalmisty.

10,14 **sierocie.** Na starożytnym Bliskim Wschodzie sieroty i wdowy były skrajnymi przykładami bezradności, ponieważ nie miały ochrony rodziny.

LIST ŚW. PAWŁA APOSTOŁA DO

Efezjan

TYTUŁ I AUTOR

Tytuł księgi zaczerpnięty został z otwierającego pozdrowienia (1,1). Autorem listu jest św. Paweł, o czym świadczy sama jego treść (1,1; 3,1). W Liście do Efezjan często pojawiają się motywy i język z wcześniejszych listów św. Pawła, szczególnie uderzające są lingwistyczne podobieństwa do Listu do Kolosan. Jednak współcześni bibliści zakwestionowali tradycyjny pogląd zarówno na autorstwo, jak i na adresatów tego listu.

W wypadku Listu do Efezjan autorstwo św. Pawła współcześnie zostało podane w wątpliwość. Niektórzy uczeni mówią, że List do Efezjan wydaje się zbyt zależny od Listu do Kolosan. Chociaż wydaje się wychodzić spod ręki św. Pawła, to używane przez niego określenia mają tendencję do bycia bardziej złożonymi i częściej używanymi niż we wcześniejszych listach. List sprawia dla niektórych wrażenie mniej pouczającego, a bardziej modlitewnego. Myśli, które można jedynie wydedukować z jego wcześniejszych listów (np. że poza lokalnymi Kościołami istnieje jeden Kościół obejmujący cały świat) stają się tutaj wyraźne. Autor opisuje, że „usłyszał” o wierze swoich czytelników, ale osobiście jej nie widział, chociaż św. Paweł przez kilka lat służył w Efezie (zob. Ga 4,13-14; Kol 1,9; 2,1). Takie rozważania prowadzą wielu do wniosku, że List do Efezjan został napisany przez

jednego z uczniów św. Pawła, który próbował rozwijać niektóre z myśli nauczyciela, zwłaszcza te z Listu do Kolosan.

Język i styl Listu do Efezjan różni się jednak w pewnym zakresie od innych listów św. Pawła. Mimo to są one tak podobne do języka i stylu z innych listów tego autora, że nawet jeśli list nie byłby podpisany jego imieniem, trudno wyobrazić sobie, żeby Kościół przypisał go komukolwiek innemu. Ponadto wydaje się mało prawdopodobne, żeby uczeń św. Pawła tak chętnie naśladował swojego nauczyciela, że słowo w słowo przepisywałby wersety z Listu do Kolosan, a równocześnie byłby na tyle śmiały, że tak drastycznie wyszedłby poza Pawłową teologię wywyższonego i panującego Chrystusa w stronę teologii powszechności Kościoła.

Lingwistyczne podobieństwa do Listu do Kolosan najłatwiej można wytłumaczyć założeniem, że św. Paweł pisał List do Efezjan wkrótce po ukończeniu Listu do Kolosan. Nabożny i modlitewny ton św. Pawła osiąga swój punkt kulminacyjny, gdy kontempluje wieczne i uniwersalne znaczenie Kościoła Chrystusa. W ten sposób kontynuuje swoje rozważania na temat, który zdominował jego korespondencję z Kolosanami, czyli wieczne i uniwersalne znaczenie Chrystusa. Ponieważ w niektórych wczesnych rękopisach brakuje określenia „w Efezie” w wersecie 1,1 (zob. poniżej *Data*

i okoliczności powstania), niektórzy sugerowali, że ten list był listem ogólnym, czyli adresowanym nie tylko do Efezu, ale także do innych Kościołów w Azji (zob. 1P 1,1; Obj 1,4.11). Ten szerszy zakres odbiorców może wyjaśniać nie tylko wzmianki św. Pawła o „usłyszeniu” o wierze swoich czytelników, ale także fakt, że jego ton jest bardziej kontemplacyjny i mniej ukierunkowany na konkretne lokalne problemy.

DATA I OKOLICZNOŚCI POWSTANIA

Zakwestionowano również tożsamość pierwotnych odbiorców listu. Mógł on mieć szersze grono odbiorców niż sam Kościół w Efezie. Niektóre z najstarszych greckich rękopisów nie zawierają słowa „w Efezie” we wstępie listu (1,1), zamiast tego mają: „do świętych, i wiernych w Chrystusie Jezusie”. Wydaje się, że kilku pisarzy wczesnochrześcijańskich nie było świadomych istnienia wstępu odnoszącego się do Efezu. W liście brakuje osobistych odniesień i pozdrowień, które św. Paweł prawie zawsze zamieszczał w swojej korespondencji. Także inne szczegóły, o których pisze autor, wydają się sprzeczne z tym, co wiemy o jego służbie w Efezie (np. 3,1-13).

Jednocześnie żaden rękopis nie wymienia innego miasta jako adresata listu. Wielu biblistów uważa, że List do Efezjan został napisany jako okólny list do wielu Kościołów w tym regionie, co byłoby zgodne z rozległą treścią całego listu. Możliwe, że św. Paweł pierwotnie wysłał list do Efezu, ale ponieważ był przesyłany ze zboru do zboru, jego adresat został pominięty, ponieważ treść miała niewiele wspólnego z Efezem. Może być też tak, że list był pierwotnie w dwóch formach, jednej dla Efezjan, zawierającej „w Efezie”, a drugiej do ogólnego obiegu, która nie zawierała tych słów.

Pytanie o to, do kogo św. Paweł zaadresował ten list, prowadzi również do pytania o to, kiedy go napisał. Uwzięcie wspomniane w 3,1 i 6,20 jest takie samo jak to w Liście do Kolosan 4,3.10.18 i jest prawdopodobnie dwuletnim aresztem domowym św. Pawła w Rzymie (60–62 n.e.), opisanym w 28 rozdziale Dziejów Apostolskich.

Efez był stolicą rzymskiej prowincji Azji na zachodnim wybrzeżu Azji Mniejszej (współczesna Turcja). Leżał między wschodnią a zachodnią połową Cesarstwa Rzymskiego i był jednym z pięciu najważniejszych miast w Imperium w I wieku.

Podczas niezwykle długiego pobytu św. Pawła w Efezie stał się on centrum ewangelizacji zachodniej części Azji Mniejszej (Dz 19,10). Czułe więzi św. Pawła z tym Kościołem są widoczne w jego pożegnalnej mowie skierowanej do starszych (Dz 20,16-38).

Najważniejszy zabytek Efezu, świątynia bogini Diany, był jednym z siedmiu cudów świata starożytnego. Na jednej z inskrypcji miasto jest nazywane „żywicielem” czy „opiekunem” bogini, która z kolei czyni Efez „najwspanialszym” z miast Azji. Ludzie z okolicy doceniliby ironię słów św. Pawła o karmieniu przez Chrystusa własnego ciała, czyli Kościoła (5,29). Wyraźnie oceniliby bezwzględne przeciwieństwo, kiedy św. Paweł opisuje Kościół Chrystusa jako chwalebny lub promieniającą oblubienicę (5,27). To właśnie w Efezie głoszenie Chrystusa przez św. Pawła weszło w poważny konflikt z liczącym się rzemiosłem zależnym od pogańskiego kultu (Dz 19,23-41) i tam też Ewangelia spowodowała znaczne odwrócenie się ludzi od okultyzmu (Dz 19,17-20). Wezwanie św. Pawła do ujawnienia uczynków ciemności (5,8-14) i przygotowania się do wojny „przeciw duchowemu złu na wyżynach niebieskich” (6,12; zob. 1,20.21; 3,10) uderzyłoby ze szczególną siłą w pierwotnych czytelników.

GATUNEK LITERACKI

Ze względu na styl Listu do Efezjan niektórzy sugerują, że jest to spisane kazanie lub esej teologiczny. Księga jest jednak zasadniczo zgodna ze standardowymi konwencjami epistolarnymi z I wieku (zob. *Wprowadzenie do Listów*). Zawiera standardowy początek listu (1,1-2), rozwinięcie (1,3–6,20) i zakończenie (6,21-24), dlatego powinien być zaliczony do listów. Podobnie jak w innych listach, tak i w tym św. Paweł dostosowuje do własnych celów standardowe konwencje. Na przykład zamiast od razu przejść od początkowego powitania do dziękczynienia i modlitwy, jak to czyni gdzie indziej, wprowadza w Liście do Efezjan rozszerzoną rapsodię (1,3-14) bezpośrednio po pozdrowieniu i przed dziękczynieniem. Doprowadziło to do pewnej różnicy zdań na temat tego, czy treść właściwa zaczyna się od 1,3, czy od 2,1. Ponieważ jednak 1,3–3,21 jest spójną jednostką, lepiej doszukiwać się rozwinięcia w 1,3.

CECHY LITERACKIE

Najbardziej uderzającą cechą tej księgi jest to, że odzwierciedla ona dogłębnie i gruntownie podejście św. Pawła do myślenia o życiu chrześcijańskim. Rozdziały 1–3 składają się na część doktrynalną, czyli chwalebne stwierdzenia faktów, które stanowią podstawę chrześcijaństwa. Tutaj św. Paweł przedstawia bogactwa, które są nasze w Chrystusie Jezusie przez Jego dzieło odkupienia. Rozdziały 4–6 tworzą następnie część praktyczną, czyli polecenia dotyczące tego, jak mamy żyć w świetle naszego powołania i bogactwa, które już posiadamy w Chrystusie.

Inną ważną cechą strukturalną tego listu jest wielokrotne użycie czasownika „postępowanie” („chodzenie”; BW). Wierzący dawniej byli umarli w upadkach i grzechach (2,1), ale teraz zostali „stworzeni w Chrystusie Jezusie do dobrych uczynków, które Bóg wcześniej przygotował, abyśmy w nich postępowali” (2,10). Rozdziały 4–6, czyli część tego listu, którą jest „zastosowanie”, są skupione wokół „postępowania” chrześcijanina, czyli jego sposobu myślenia i życia. Święty Paweł rozpoczyna tę część, zachęcając nas, abyśmy „postępowali w sposób godny powołania, do jakiego zostaliście wezwani” (4,1). Później wzywa nas, abyśmy „już więcej nie postępowali tak, jak postępują inni poganie w próżności ich umysłu” (4,17). Mówi: „bądźcie więc naśladowcami Boga jako umiłowane dzieci” i „postępujcie w miłości” (5,1-2a). Nakazuje: „postępujcie jak dzieci światłości” (5,8) i „uważajcie więc, żebyście postępowali rozważnie, nie jak niemądrzy, ale jak mądrzy” (5,15). Święty Paweł zaczerpnął termin „postępowanie” na określenie czyjegoś wzorca działania ze słownictwa Starego Testamentu (np. Pwt 5,32; 10,12; Ps 1,1; 119,1).

Chociaż list nie cytuje często Starego Testamentu w sztywny sposób (zob. Ef 4,8), to nawiązuje do niego i wykorzystuje go na różne sposoby. Terminy takie jak „odkupienie”, „przebaczenie”, „usynowienie” i „dziedzictwo” przywołują szczególne błogosławieństwa przymierza wspomniane w Starym Testamencie (1,5-6.11). Święty Paweł przywołuje znane realia starego przymierza, jak „obrzezanie”, „społeczność Izraela”, „przymierza obietnicy” i „świętynia”, aby pomóc wierzącym zrozumieć naturę i tożsamość Bożego ludu nowego przymierza (2,11-12.21). Co więcej, wyrażenie „hełm zbawienia” bezpośrednio przejmuje terminologię ze Starego Testamentu (6,17; zob. Iz 59,17). Inne elementy

„zbroi Bożej” nawiązują do broni, jaką posiadał Pan, Jego Mesjasz lub Jego posłańcy w Starym Testamencie (Ps 144:1-2; Iz 11,5; 49,2; 52,7). Niemalą częścią kunsztu literackiego tego listu jest sposób, w jaki św. Paweł płynnie włączył do niego motywy starotestamentalne.

CHARAKTERYSTYKA LISTU I PODSTAWOWE TEMATY

Jednym z kluczowych słów w tym liście jest „tajemnica”. Słowo to pojawia się sześć razy (1,9; 3,3-4.9; 5,32; 6,19). Najważniejsze jest pierwsze odniesienie. Święty Paweł mówi nam, że obecnie Bóg objawia „tajemnicę swojej woli”, którą jest zebranie w jedno wszystkich rzeczy w niebie i na ziemi w Chrystusie. Wielkim dowodem na to, że to odkupienie całego świata ma miejsce, jest Kościół – ciało Chrystusa, Jego nowe ciałowicieństwo (1,23; 2,15). W Kościele Bóg jednoczy Żydów i nie-Żydów, godząc ich i przez krzyż burząc „mur, który był przegrodą” między nimi (2,14). Ta „tajemnica Chrystusa” była zakryta w czasach minionych (tj. przed przyjściem Chrystusa), ale teraz jest wyraźnie dostrzegalna: „poganie są współdziedzicami i członkami tego samego ciała, i współuczestnikami jego obietnicy w Chrystusie przez ewangelię” (3,6).

Oznacza to zatem, że Kościół jest kluczowy dla Bożych celów na świecie, ponieważ jest znakiem ostatecznego pojednania wszystkich rzeczy w Chrystusie. Kościół jest cenną własnością Boga, grupą, w której Pan historii zaczął kształtować odnowioną ludzkość na swój obraz (1,10-14; 2,11-22; 3,6.9-11; 4,1-6.9). Kościół jest wspólnotą, w której Boża moc pojednania ludzi ze sobą jest doświadczana i dzielona w przemienionych relacjach (2,1-10; 4,1-16; 4,32-5,2; 5,22-6,9). Jest to nowa świątynia, budowla złożona z ludzi, oparta na pewnym objawieniu tego, co Bóg uczynił w historii (2,19-22; 3,17-19). Kościół jest organizmem, w którym władza i autorytet są sprawowane na wzór Chrystusa (1,22; 5,25-27), a jego gospodarowanie jest sposobem służenia Chrystusowi (4,11.16; 5,22-6,9). Kościół jest posterunkiem w świecie ciemności (5,3-17), wypatrującym dnia ostatecznego odkupienia. Ponad wszystkim Kościół jest oblubienicą przygotowującą się na przybycie swojego ukochanego męża (5,22-32).

TEOLOGIA LISTU DO EFEZJAN

List do Efezjan jest streszczeniem Pawłowego przesłania Ewangelii. Zastanawia się on w rozdziale 1 nad dokonaniem naszego zbawienia przez Trójjedynego Boga: Bóg Ojciec wybrał swój lud przed założeniem świata (1,3-6); Bóg Syn dokonał odkupienia swojego ludu (1,7-10); a Bóg Duch udziela nam skutków odkupienia i zapewnia nas, że dziedzictwo należy do nas (1,11-14). W całym liście św. Paweł rozważa zbawienie w ramach osobistych i indywidualnych (2,1-10), w ramach zbiorowych (2,11-22), całego świata (1,9-10; 6,10-20) oraz w ramach historycznych (3,1-6). Odkupienie jest zarówno indywidualne, jak i odnosi się do całego świata i jako takie ma głębokie następstwa dla sposobu, w jaki lud Boży rozumie siebie i żyje razem (4,1-5,21). Święty Paweł używa na przykład zaimków osobowych w 1. i 2. osobie liczby mnogiej (1,12-13; 2,1-3.11-22), aby podkreślić zburzenie przez Boga muru dzielącego Izrael (Jego starożytny lud przymierza) i pogan poprzez ofiarną śmierć Chrystusa, przez którą oba ludy stały się jednym, oraz dać im dostęp do Boga Ojca przez Ducha (2,14.16-18). Podsumowując, list ten podkreśla, jak wszechstronna i doniosła jest Ewangelia.

Ewangelia zmienia również sposób, w jaki zachowujemy się w małżeństwie, rodzicielstwie i w miejscu pracy (5,22-6,9). Święty Paweł poprzedza polecenia dotyczące naszych relacji i ról dwoma istotnymi punktami: (1) Mamy postępować w miłości tak, jak Chrystus nas umiłował i oddał siebie za nas w swojej zadośćuczyniającej śmierci i aktywnym posłuszeństwie (5,1). (2) Mamy być poddani sobie nawzajem z szacunku dla Chrystusa (5,21). Miłość i uległość służą jako podstawa dla naszych ról małżonków, rodziców, dzieci, pracodawców i pracowników. Trzymamy się również z dala od moralizmu, pamiętając o krzyżu i naszym odkupieniu jako tym, co pozwala nam prowadzić życie, do którego wzywa nas św. Paweł w 5,22-6,9.

LIST DO EFEZJAN W KONTEKŚCIE CAŁEJ HISTORII BIBLIJ

W 1,10 św. Paweł mówi nam, że Bożym celem jest, „aby w zarządzeniu pełni czasów wszystko zebrał w jedno w Chrystusie, i to, co w niebiosach, i to, co

na ziemi”. Cała historia, łącznie z historią zapisaną w Starym Testamencie (4,8, cyt. z Ps 68,18), zmierza w kierunku tego celu i przeznaczenia – zjednoczenia wszystkich rzeczy pod suwerenną władzą ukrzyżowanego i wywyższonego Chrystusa (1,19-22). Panowanie Chrystusa jako pośrednika jest najbardziej widoczne w Kościele (1,22; 4,7-14), przez którego „wieloraka mądrość Boga poprzez kościół stała się jawna zwierzchnościom i władzom w miejscach niebiańskich; zgodnie z wiecznym postanowieniem, które powołał w Chrystusie Jezusie, naszym Panu” (3,10-11).

Mimo to pod nowym przymierzem „tajemnica Chrystusa” została po raz pierwszy objawiona przez Ducha i przez „świętych apostołów i proroków” Chrystusa (3,5). Ta tajemnica, której wypełnienie nie było jeszcze widoczne w epoce Starego Testamentu, polegała na tym, że Żydzi i poganie mieli być współczłonkami ludu Bożego, na równych prawach i bez podziałów (3,6; zob. 2,14-15) – tajemnica mówiła o włączeniu pogan przez [ich] wiarę w nadchodzącego Mesjasza i była „ukryta” w sensie „nieujawniona w historii”, chociaż była zapowiedziana w Starym Testamencie, jak św. Paweł dowodzi w innym miejscu (zob. Rz 3,21-22; 4,1-17; 15,8-12; Ga 3,5-14). Uniwersalne panowanie Chrystusa jest teraz szczególnie widoczne w Jego Kościele, wywodzącym się ze wszystkich ludzi i narodów, którzy stoją obok siebie jako duchowo równi w Jezusie Chrystusie.

CHRYSTUS W LIŚCIE DO EFEZJAN

List ten pomaga nam zrozumieć podstawową biblijną doktrynę zjednoczenia z Chrystusem. Znaczenie tej doktryny jasno wynika z pierwszych wersetów księgi. To „w Chrystusie” Ojciec „pobłogosławił nas wszelkim duchowym błogosławieństwem w miejscach niebiańskich” (1,3) i w którym nas „wybrał w nim przed założeniem świata” i „przeznaczył nas dla siebie, ku usynowieniu” (1,4-5). To „w Umilowanym” zostaliśmy ubłogosławieni przez „pełną chwały łaskę” Ojca, a w Chrystusie mamy „odkupienie przez jego krew, przebaczenie grzechów” (1,7). „Dostąpiliśmy udziału” w Chrystusie (1,11) i „w Nim [...] zostaliśmy zapieczętowani obiecany Duchem Świętym” (1,13).

Co więcej, dzięki zjednoczeniu z Jezusem Chrystusem w Jego śmierci i zmartwychwstaniu zostaliśmy zbawieni dzięki łasce Bożej (2,1-10).

W Chrystusie cały Kościół jest razem budowany „na mieszkanie Boga przez Ducha” (2,22) i jest oblubienicą Chrystusa (5,25-33). Jesteśmy przyłączeni do Chrystusa, jak ciało do głowy, i w ten sposób wzrastamy ku dojrzałości (4,15-16).

W tym liście św. Paweł szczególnie podkreśla Chrystusa jako zmartwychwstałego, a także nasze zjednoczenie z Chrystusem w Jego zmartwychwstaniu. Ten sam Duch, który wskrzesił Jezusa z martwych, ożywił nas razem z Chrystusem (2,5), obecnie mieszka w nas (3,16-17) i działa w nas „według działania potęgi Jego siły. Okazał ją w Chrystusie, gdy Go wskrzesił z martwych” (1,19-20a). Punkt widzenia św. Pawła jest jasny – w Chrystusie i dzięki Duchowi zmartwychwstałego Chrystusa wierzący mają wszelkie zasoby, jakich potrzebują, aby żyć z Bogiem w tej epoce.

HISTORIA INTERPRETACJI

Nauka św. Pawła o niewolnictwie (6,5-9) była okazją zarówno do dyskusji, jak i kontrowersji, zwłaszcza w ciągu ostatnich dwóch stuleci. Dalsze omówienie tego zagadnienia można znaleźć w części: *Wprowadzenie do Listu do Filemona: Historia interpretacji*. List do Efezjan 1,3-14 odgrywał długą i kluczową rolę w zrozumieniu Ewangelii przez tradycję reformowaną. Ten fragment jest zwięzłym, a jednocześnie wyczerpującym sformułowaniem Ewangelii, wyrażającym charakterystycznie reformowane podejście do doktryn łaski. Ponadto Ef 2,8-10 to jedna z najbardziej zwięzłych i kompletnych prezentacji doktryny o usprawiedliwieniu z samej łaski, jedynie przez wiarę, którą można znaleźć w całym Piśmie świętym. List do Efezjan 6,10-20 był często przytaczany w odniesieniu do walki duchowej.

ZARYS LISTU DO EFEZJAN

I. POZDROWIENIE (1,1-2)**II. ODDANIE BOGU CHWAŁY ZA BŁOGOSŁAWIENSTWA W CHRYSZTUSIE (1,3-14)**

- A. Wybrani przez Ojca (1,3-6)
- B. Odkupieni przez Syna (1,7-10)
- C. Zapieczętowani przez Ducha (1,11-14)

III. MODLITWA ZA KOŚCIÓŁ (1,15-23)**IV. NASZ STAN W CHRYSZTUSIE (2,1-3,13)**

- A. Pojednani z Bogiem i zasiadający z Chrystusem (2,1-10)
- B. Pojednani z ludem Bożym i wzrastający w świętynię Bożą (2,11-22)
- C. Adresaci i słudzy Bożej tajemnicy (3,1-13)

V. MODLITWA ZA KOŚCIÓŁ I DOKSOLOGIA (3,14-21)**VI. NASZE POSTĘPOWANIE W CHRYSZTUSIE: KU JEDNOŚCI I CZYSTOŚCI (4,1-6,9)**

- A. Jedność i różnorodność (4,1-16)

B. Nowy umysł (4,17-24)

C. Nowa droga: w jedności, miłości, czystości, świetle i mądrości (4,25-5,17)

D. Napełnieni Duchem (5,18-6,9)

1. W uwielbieniu i poddawaniu się sobie nawzajem (5,18-21)
2. Poddawanie się sobie wzajemnie w określonych relacjach (5,22-6,9)
 - a. Mężowie i żony (5,22-33)
 - b. Rodzice i dzieci (6,1-4)
 - c. Panowie i niewolnicy (6,5-9)

VII. NASZA POZYCJA W WALCE Z DUCHOWYMI SIŁAMI CIEMNOŚCI (6,10-20)

- A. Wezwanie do broni przeciwko naszemu prawdziwemu wrogowi (6,10-12)
- B. Nasza zbroja, broń i strategia (6,13-20)

VIII. POZDROWIENIA KOŃCOWE (6,21-24)

1 Paweł, apostoł Jezusa Chrystusa z woli Boga¹, do świętych², którzy są w Efezie, i wiernych w Chrystusie Jezusie.

² Łaska wam i pokój od Boga, naszego Ojca, i Pana Jezusa Chrystusa.

³ Błogosławiony niech będzie Bóg i Ojciec³ naszego Pana Jezusa Chrystusa, który pobłogosławił nas wszelkim duchowym błogosławieństwem w *miejscach* niebiańskich⁴ w Chrystusie.

⁴ Jak nas wybrał w nim przed założeniem świata⁵, abyśmy byli święci i nienaganni przed jego obliczem w miłości. ⁵ Przeznaczył⁶ nas dla siebie, ku usynowieniu przez Jezusa Chrystusa, według upodobania swojej woli; ⁶ Dla uwielbienia chwały swojej łaski, którą obdarzył nas w umiłowaniu;

⁷ W którym mamy odkupienie przez jego krew⁷, przebaczenie grzechów⁸, według bogactwa jego łaski; ⁸ Którą nam hojnie okazał we wszelkiej mądrości i roztropności; ⁹ Oznajmiając nam tajemnicę⁹ swojej woli, według swego upodobania, które sam w sobie postanowił; ¹⁰ Aby w zarządzeniu pełni czasów¹⁰ wszystko zebrał w jedno w Chrystusie, i to, co w niebiosach, i to, co na ziemi. ¹¹ W nim, *mówię*, w którym też dostąpiłszy udziału¹¹, przeznaczeni według

ROZDZIAŁ 1

1 1 Kor 1,1; Ga 1,1;
1Tm 1,1;
2Tm 1,1,
2 Hi 15,15;
Ps 16,3; 116,15;
1Kor 1,2,
3 Ef 4,6;
2Kor 11,31;
1P 1,3,
4 Ef 2,6; 3,10,
5 J 17,24; Hbr 4,3;
1P 1,20;
Obj 13,8,
6 Ef 1,11; Rz 8,29;
1P 1,2,
7 Mt 20,28;
Dz 20,28;
Rz 3,24;
Kol 1,14;
Tt 2,14,
8 Dz 5,31; 13,38;
26,18,
9 Ef 3,4; 6,19;
Mk 4,11;
Rz 16,25;
1Kor 15,51;
Kol 1,26;
1Tm 3,9.16,
10 Dz 3,19,
11 Ef 5,5; Kol 1,2;
Hbr 9,15; 1P 1,4.

1,1 apostoł Jezusa Chrystusa. Upoważniony przedstawił, odełgowany i wysłany przez zmarłych Pana Jezusa, z prawem do przyjmowania i głoszenia Jego szczególnego objawienia. Zob. przyp. do 2Kor 1,1.

w Efezie. W niektórych wczesnych manuskryptach brakuje tych słów, co sugeruje, że list ten był listem okólnym przeznaczonym do czytania przez Kościoły w różnych miastach prowincji Azji, poza Efezem (zob. Kol 4,16; Obj 1,4.11).

1,3-14 Ten fragment, który jest jednym długim zdaniem w języku greckim, to rozszerzona dokologia na temat Bożego zamysłu (zob. Rz 8,28-30). Chwała Ojcu, który wybiera (w. 4-6), Synowi, który czynem dokonał odkupienia (w. 7-12), i Duchowi, który pieczętuje (w. 13-14). Święty Paweł zastanawia się nad odwiecznym wyborem wierzących, przebaczeniem ich win w teraźniejszości i ich dziedzictwem w przyszłości. Zwróć uwagę na powtarzające się zwroty „w Chrystusie” lub „w Nim”, odnoszące się do bliskiego związku, jaki Bóg ustanowił między Chrystusem a Jego ludem.

1,3 w miejscach niebiańskich. Dwa z pozostałych pięciu przypadków, w których to wyrażenie pojawia się w Liście do Efezjan, mają wpływ na jego znaczenie w tym wersecie. Chrystus został wskrzeszony z martwych i zasiadł po prawicy Ojca „w miejscach niebiańskich”, gdzie jest dany jako „głowa ponad wszystkim kościołowi” (w. 22). Co więcej, wierzący również zostali wzbudzeni z martwych i usiedli z Nim „w miejscach niebiańskich” (2,6). Zwycięstwo Chrystusa nad śmiercią przyniosło wierzącym szereg korzyści („wszelkie duchowe błogosławieństwo”), za które św. Paweł chwali Ojca.

1,4 nas wybrał w nim. Zob. notę teologiczną *Predestynacja i potępienie* na s. ____ Święty Paweł raduje się, że Bóg wybiera ludzi do relacji z samym sobą (Rz 8,29-33; 9,6-26; 11,5-7.28; 16,13; Kol 3,12; 1Tes 1,4; 2Tes 2,13; Tt 1,1). Niektórzy sugerują, że „w Nim” oznacza, że Bóg przewidział, kto będzie miał wiarę w Chrystusa i na tej podstawie ich wybrał. Sugestia ta dodaje do tekstu treści, której tam nie ma. W innym miejscu św. Paweł naucza, że sam stan bicia

„w Chrystusie” jest czymś, do czego jest się wybranym (1 Kor 1,26-31). Apostoł wyraźnie mówi, że jedną podstawą Bożej predestynującej miłości jest jego własne upodobanie (w. 5, 10; zob. Pwt 7,7-8), a nie coś, co uczynili lub uczynią wybrani (Rz 9,11.16). „W Nim” oznacza, że Bóg zawsze wybiera ludzi w perspektywie ich zjednoczenia z Odkupicielem (2Tm 1,9; zob. 1P 1,18-21; Obj 13,8).

święci i nienaganni. Zob. 5,27; Kol 1,22. Bóg zamierza przeprowadzić swoich wybranych od śmierci duchowej w grzechu (2,1-5) aż do przebaczenia grzechów w Chrystusie (1,7) i wreszcie do wyeliminowania jakiegokolwiek grzechu z ich życia (Rz 8,29-30). Dlatego fałszywe jest twierdzenie, że wybranie prowadzi do beztroskiego, grzesznego życia (zob. 2,10; 4,1-3.17-24; 5,25-27).

w miłości. Istnieją wątpliwości odnośnie do tego, do którego wersu „w miłości” przynależą. Jeżeli ta fraza przynależała do w. 4 („...abyśmy byli święci i nienaganni przed jego obliczem w miłości”), pomaga wtedy wyjaśnić naturę świętości i nienaganności, do której powołani są wierzący. Jest to zgodne z użyciem tego wyrażenia w innych miejscach Listu do Efezjan (3,17; 4,2.15-16; 5,2). Jeżeli ta fraza przynależała do w. 5 („W miłości przeznaczył nas dla siebie...”), to wyjaśnia ona predestynację, która nie jest jedynie suchą decyzją Boga, lecz aktem Jego miłości (Oz 11,1). Druga opcja jest bardziej zadowalająca i o wiele bardziej zgodna z 2,4-5.

1,5 usynowienie. Zob. Rz 8,14-17.29; Ga 3,26-27.

1,6 Myśl o wszechmocnej miłości Boga prowadzi do nieprawdopodobnego wywyższania Boga (w. 12, 14), który ma nie tylko moc, ale także wolę pokonywania wszelkich przeszkód we wprowadzaniu martwych duchowo do żywej relacji ze sobą (szerzej ujęte w 2,1-10).

łaski, którą obdarzył nas w Umiłowaniu. „Umiłowany” występuje tutaj w liczbie pojedynczej. Przypomina to język z Kol 1,13, ale także ukazuje samego Odkupiciela jako obiekt Bożej, wybierającej miłości (1P 1,18-21; Obj 13,8) i może przypominać słowa Ojca wypowiedziane w czasie chrztu i przemienienia Jezusa (Mt 3,17; 17,5). Temat łaski przeważa w w. 6-8.

1,7 Zob. przyp. do Kol 1,14; 2,13.

odkupienie. Słowo to oznacza wyzwolenie poprzez zapłacenie ceny lub okupu. Chodzi o uwolnienie od winy grzechu przez krew Chrystusa przelaną na krzyżu. W kwestii odkupienia, które ma dopiero nadejść, zob. w. 11.

1,9 tajemnica. Dla św. Pawła „tajemnica” nie jest zagadką nieprzeniknącą dla skończonego ludzkiego rozumu, ale prawdą wcześniej częściowo ukrytą, która została obecnie w pełni objawiona przez przyścisłe Chrystusa (zob. 3,3.5-6.10 i przyp.; Kol 1,27; Rz 16,25-27). Użycie słowa „tajemnica” u św. Pawła zawsze wiąże się w jakiś sposób z prorocztwami Starego Testamentu, z których większość zaczęła się wypełniać w epoce Kościoła (zob. 3,3-4.9; 5,32).

1,10 pełni czasów. Nie odnosi się to tylko do przyszłości. Chrystus już przyszedł, aby przynieść odkupienie i usynowienie (zob. Ga 4,4-5, gdzie „pełnia czasów” odnosi się do dni ostatecznych, które rozpoczęły się wraz z narodzeniem Chrystusa i Jego dziełem odkupienia). To, że Chrystus ma wszystko „zebrać w jedno”, odnosi się do Jego przewodzącej, czy inaczej zarządzającej roli w Bożej ekonomii. Słowo to odnosi się w innym miejscu w greckim świecie do osoby zarządzającej domem. Jest ono również użyte w ten sposób w Łk 12,42-44. Wydaje się, że chodzi o to, że domostwo wszechświata uległo podzieleniu i jest w nieładzie, ponieważ zarządcy tego domu na to pozwolili (Adam i jego potomstwo). Chrystus jest wiernym zarządcą domu, który przybył, aby ponownie połączyć podzielone domostwo, a zwłaszcza rozszereżone relacje wewnątrz tego domu.

1,11-14 W tym fragmencie wybrzmiewa to, co powie św. Paweł w 3,6. Wybrzmiewa to, że Żydzi i poganie są „współdziedzicami” obietnicy w Chrystusie. Wierzący Żydzi w czasach św. Pawła „którzy wcześniej położyli nadzieję w Chrystusie” (w. 12), zostali dziedzicami z woli Bożej. Paganie, którzy teraz otrzymali tę samą obietnicę, którą dano Izraelowi (dar Ducha Świętego), również stali się dziedzicami ku wywyższeniu Bożej chwały.

1,11 wszystkiego... swojej woli. Ogólne oświadczenie na temat pełnego zakresu Bożej woli

12 Hbr 6,17.
 13 Rz 1,16;
 2Tm 3,15.
 14 Ef 4,30;
 2Kor 1,22;
 2Tm 2,19; Obj 7,2.
 15 Lk 24,49;
 Dz 1,4; 2,33;
 Ga 3,14.
 16 2Kor 5,5.
 17 Lk 21,28;
 Rz 8,23.
 18 Rz 1,9;
 1Sm 12,23;
 Kol 1,3;
 1Tes 5,17.
 19 Dz 4,12;
 Flp 2,9-10.

postanowienia tego, który dokonuje wszystkiego według rady swojej woli¹²; ¹² Abyśmy istnieli dla uwielbienia jego chwały, *my*, którzy wcześniej położyliśmy nadzieję w Chrystusie.

¹³ W nim i wy *położyliście nadzieję*, kiedy usłyszeliście słowo prawdy, ewangelię waszego zbawienia¹³, w nim też, gdy uwierzyliście, zostaliście zapieczętowani¹⁴ obiecany¹⁵ Duchem Świętym; ¹⁴ Który jest zadatkim¹⁶ naszego dziedzictwa, aż nastąpi odkupienie¹⁷ nabytej własności, dla uwielbienia jego chwały.

¹⁵ Dlatego i ja, gdy usłyszałem o waszej wierze w Pana Jezusa i o miłości względem wszystkich świętych; ¹⁶ Nie przestaję dziękować za was, czyniąc o was wzmiankę w moich modlitwach¹⁸; ¹⁷ *Prosząc*, aby Bóg naszego Pana Jezusa Chrystusa, Ojciec chwały, dał wam Ducha mądrości i objawienia w poznaniu jego *samego*; ¹⁸ Ażeby oświecił oczy waszego umysłu, abyście wiedzieli, czym jest nadzieja jego powołania, czym jest bogactwo chwały jego dziedzictwa w świętych; ¹⁹ I czym jest przemożna wielkość jego mocy wobec nas, którzy wierzymy, według działania potęgi jego siły. ²⁰ Okazał ją w Chrystusie, gdy go wskrzesił z martwych i posadził po swojej prawicy w *miejscach* niebiańskich; ²¹ Wysoko ponad wszelką zwierzchnością i władzą, mocą, panowaniem i *ponad* wszelkim imieniem¹⁹ wypowiadany nie tylko w tym świecie, ale i w przyszłym.

i suwerennej mocy urzeczywistniania całego Jego celu i planu. Wierzący zostali „przeznaczeni” do dostąpienia „udziału”.

1,13 zapieczętowani. Podobnie jak nieusuwalny odcisk jest wywierany przez królewski sygnet, tak Duch Święty jest wewnętrznym znakiem przynależności ludu do Boga. Zob. notę teologiczną *Zbawienie* na s. _____.

obicany Duchem Świętym. Zgodnie z tym, co mówił Jezus w Łk 24,49, Duch Święty jest obietnicą Ojca. Warto zwrócić uwagę na to, że ta obietnica obejmuje wszystkich, którzy ufają Chrystusowi, pogan i Żydów (Ez 36,26-27; Jl 2,28; J 14-16; Dz 1,4-5; 2,33-38-39; Ga 3,14; 4,6).

1,14 zadatkim. Duch jest nie tylko spełnieniem Bożej obietnicy zamieszkiwania swojego ludu, ale także gwarancją, że doprowadzi ich do ostatecznego dziedzictwa. Duch, jako zaliczka lub pierwsza rata ich pełnego odkupienia (2Kor 1,22; 5,5), jest przedsmakiem chwały nadchodzącego wieku (Rz 8,18-23). Jest to doskonały przykład na to, że dni ostateczne się rozpoczęły (dziedzictwo czasów ostatecznych w nowym stworzeniu), ale jeszcze się nie wypełniły.

dziedzictwa. Użycie tego słowa przez św. Pawła można tutaj zinterpretować na dwa sposoby: (1) odnosi się do otrzymanego przez nas pełnego dziedzictwa, którego zadatkim jest Duch Święty. Stary Testament mówi o Panu jako o dziedzictwie swojego ludu (Ps 16,5-6; Lb 18,20). (2) Lud Boży jest Jego „dziedzictwem”, które On ostatecznie i w pełni odkupi w naszym zmartwychwstaniu (Rz 8,23). Stary Testament naucza, że Bóg wybrał swój lud na własne dziedzictwo (Pwt 32,9; Ps 33,12) i wykupił ich z niewoli, aby stali się Jego cenną własnością (Wj 19,5; Pwt 7,6; 14,2; Ml 3,17). Święty Paweł nawiązuje do tej myśli w w. 18, wspominając „bogactwo chwały jego dziedzictwa w świętych”. Słowo „nabyć” w naszym tłumaczeniu odnosi się do „odkupienia”, tak więc przez „odkupienie” coś zostało „nabyte”. Nawiązuje także do Bozego ratunku wierzących. Dlatego też druga opcja jest bardziej prawdopodobna.

Celem pieczętującego dzieła Ducha jest to, aby być „dla uwielbienia jego chwały”. To jest główna myśl w 3-14,

a te słowa powtarzają się jako główny cel dzieła Ojca w w. 3-6 (zob. w. 6) i dzieła Syna w w. 7-12 (zob. w. 12). Tak więc głównym przesłaniem w 3-14 jest to, że dzieło Trójcy w wybraniu, odkupieniu i zapieczętowaniu jest ku chwale Bożej. Wybranie i przeznaczenie są w tym fragmencie powtarzane (w. 3-4.11), gdyż Bogu należna może być chwała za dzieło odkupienia tylko wtedy, gdy całe jest przez Niego dokonane. Jeśli wierzący mogliby sami wnieść cokolwiek do swojego zbawienia, to św. Paweł mógłby powiedzieć, że otrzymają udział w chwale, ale zamiast tego mówi, że cała chwała należy do Boga.

1,15 gdy usłyszałem. Zob. wprowadzenie: *Data i okoliczności powstania*. Święty Paweł służył w Efezie przez ponad dwa lata, ale mógł napisać ten list nawet pięć lat później. Od tego czasu Kościół znacznie się rozrósł. Możliwe też, że apostoł wspomina o ludziach mieszkających w miastach, po których krążył list, których wiarę i miłość zna tylko z doniesień (przyj. do w. 1).

1,17 Ducha mądrości i objawienia w poznaniu jego samego. Zob. notę teologiczną *Oświecenie Ducha Świętego* na s. _____. Niektórzy postrzegają Ef 1,17 jako aluzję do Iz 11,2. Fragment z Izajasza jest proorcwem o cechach nadchodzącego Mesjasza. W związku z tym chrześcijanie mają tę cechę Mesjasza, ponieważ są zjednoczeni i utożsamiani z Nim (zwróć uwagę na powtórzone „w Chrystusie” lub „w Nim” w 1,3-4.7.11.13).

1,18 abyście wiedzieli. Zob. notę teologiczną *Poznanie siebie i poznanie Boga* na s. _____.

nadzieja jego powołania. Święty Paweł powtarza tę myśl w 4,4, pokazując, że jedność wierzących z różnych środowisk jest najważniejszym elementem tej nadziei (zob. 4,13).

bogactwo chwały jego dziedzictwa w świętych. To zdumiewające, że Bóg dostrzega tak wielką wartość w swoim dziedzictwie, zgromadzeniu ludzi, niegdyś umarłych z powodu grzechów, a także przedmiotach swojego gniewu (2,1-3), czyniąc swój Kościół miejscem, w którym ukazuje swoją wieloraką mądrość (3,8-10). Wyplýwa to jedynie z Jego łaski i sprowadza się jedynie do Jego chwały.

1,19-23 Te wersety opisują nauczanie nowotestamentalne na temat zmartwychwstania i inronizacji

Jezusa (przyj. do Kol 1,18). Dodają również dwa ważne elementy do zrozumienia zmartwychwstania Jezusa i stanu wierzących. Po pierwsze, ta sama siła, która wzbudziła Jezusa z martwych, działa w wierzących (2,4-5; 3,16-17). Po drugie, Chrystus cieszy się swoim statusem jako głowy ponad wszystkim ze względu na Kościół. Chrystus zajmuje najwyższą pozycję we wszechświecie, by stamtąd reprezentować wierzących (2,4; Kol 3,3) i ze względu na nich rządzić wszechświatem. Zasady postępowania w Liście do Efezjan pokazują, że władza istnieje po to, by służyć. Majestatyczne użycie władzy i autorytetu przez Jezusa dla dobra swego ludu jest wzorem chrześcijańskim (4,1; 2,7-13; 4,32-5,2.22-33). Święty Paweł przypomina swoim pogańskim czytelnikom o dwóch konkretnych sposobach, na które com Chrystusa ich pobłogosławiła: wprowadził ich ze śmierci do życia (2,1-10), a wyobcowanych z ludu Bożego włączył do niego (2,11-22). Święty Paweł nawiązuje do fragmentów Starego Testamentu, cytowanych w innych miejscach w Nowym Testamencie, które spełniły się w niebiańskiej inronizacji Jezusa po prawicy Boga (Ps 110,1; zob. Mk 12,36; 14,62; Dz 2,34-36; Rz 8,34; Hbr 1,13) oraz w poddaniu wszystkiego pod Jego stopy (Ps 8,6; zob. 1Kor 15,25-27; Hbr 2,8-9).

1,20 posadził... w miejscach niebiańskich. Zob. notę teologiczną *Wniebowstąpienie Jezusa* na s. _____.

1,21 ponad wszelką zwierzchnością i władzą. Efez i jego okolice były wylegarnią praktyk okultystycznych i sposobów prześlągiwania i manipulowania niewidzialnymi duchowymi siłami (Dz 19,11-20). Święty Paweł śmiało oświadcza, że podczas zmartwychwstania i wniebowstąpienia Jezusa Bóg wywyższył Go ponad wszelkie niewidzialne siły oraz że Jezus sprawuje swoje najwyższe panowanie przez wzgląd na swój Kościół (zob. przyj. do 3,10). Określenie „zwierzchność i władza” oznacza tutaj że siły, co można stwierdzić na podstawie 6,12 i Kol 2,10 w porównaniu z 2,15.

w tym świecie, ale i w przyszłym. Zob. 1Kor 15,24.

²² I wszystko poddał pod jego stopy²⁰, a jego samego dał jako głowę²¹ ponad wszystkim kościołowi; ²³ Który jest jego ciałem²² i pełnią tego, który wszystko we wszystkich napelnia.

2 I was ożywił¹, którzy byliście umarli² w upadkach i w grzechach; ² W których niegdyś postępowaliście według zwyczaju tego świata i według władcy³, który rządzi w powietrzu, ducha, który teraz działa w synach nieposłuszeństwa⁴. ³ Wśród nich i my wszyscy żyliśmy niegdyś w pożądliwościach⁵ naszego ciała, czyniąc to, co się podobało ciału i myślom, i byliśmy z natury dziećmi gniewu⁶, jak i inni.

⁴ Lecz Bóg, który jest bogaty w miłosierdzie, z powodu swojej wielkiej miłości, którą nas umiłował; ⁵ I to wtedy, gdy byliśmy umarli w grzechach⁷, ożywił⁸ nas razem z Chrystusem, gdyż łaską jesteście zbawieni; ⁶ I razem z nim wskrzesił⁹, i razem z nim posadził w miejscach niebiańskich w Chrystusie Jezusie; ⁷ Aby okazać w przyszłych wiekach przemożne bogactwo swojej łaski przez swoją dobroć względem nas w Chrystusie Jezusie. ⁸ Łaską bowiem jesteście zbawieni przez wiarę¹⁰, i to nie jest z was, jest to dar Boga¹¹. ⁹ Nie z uczynków¹², aby nikt się nie chlubił. ¹⁰ Jesteśmy bowiem jego dziełem, stworzeni¹³ w Chrystusie Jezusie do dobrych uczynków¹⁴, które Bóg wcześniej przygotował, abyśmy w nich postępowali.

¹¹ Dlatego pamiętajcie, że wy, niegdyś poganie w ciele, zwani nieobrzezaniem przez tych, których zwano obrzezaniem dokonany ręką na ciele; ¹² Byliście w tamtym czasie bez Chry-

20 Ps 8,6-8; 110,1;
1Kor 15,27;
Hbr 2,8.
21 Ef 4,15; 5,23;
1Kor 11,3;
Kol 1,18.
22 Ef 23,32;
1Kor 12,12-27.

RODZIAŁ 2
1 1J 1,25-26;
Kol 2,13.
2 Mt 8,22;
Łk 15,24;
2Kor 5,14;
1Tm 5,6;
1J 3,14.
3 Ef 6,12;
J 12,31.
4 Bg niedowiar-
stwa; Ef 5,6;
Kol 3,6.
5 Rz 1,24; 13,14.
6 Rz 1,18; Ef 5,6.
7 Kol 2,13.
8 J 6,63; Rz 8,11.
9 Kol 3,1.
10 Rz 3,24;
Dz 13,39.
11 J 4,10; Rz 6,23.
12 Rz 3,18-28;
4,1-6; Tt 3,5.
13 2Kor 5,17;
Kol 3,10.
14 Mt 5,16;
1Tm 6,18;
2Tm 3,17; Tt 2,14.

2,1-3 Naturalnym stanem wszystkich ludzi jest duchowa śmierć. Ten stan jest powszechny: zarówno poganie (w. 2), jak i Żydzi (w. 3) są „z natury dziećmi gniewu” (w. 3; aby poznać pogląd św. Pawła na „naturę”, zob. Rz 1). Po drugie, w swoim naturalnym stanie wszyscy ludzie czynnie buntują się przeciwko Bogu. Zwróć uwagę na użycie słowa „postępowaliśmy” w odniesieniu do pogan (w. 2) i „żyliśmy” w odniesieniu do Żydów (w. 3). Po trzecie, podlegają oni złej władzy Szatana (zwanym w w. 2 „władcą, który rządzi w powietrzu”; zob. Ga 4,3; Kol 1,13). Po czwarte, są całkowicie niezdolni zakończenia swojego buntu przeciw Bogu (J 3,3). Po piąte, są wystawieni na sprawiedliwy gniew Boży (w. 3; 5,6; Rz 1,18-20).

2,1 was... którzy byliście umarli. Zob. notę teologiczną *Odrodzenie* na s.

2,4 Lecz Bóg. Święty Paweł wymalowałby ponury obraz ludzkiego stanu, zaraz uwidatnia Bożą łaskawą i miłosierdną odpowiedź na niego.

z powodu swojej wielkiej miłości. Bóg kocha swój lud z własnej woli. Święty Paweł wyklucza jakąkolwiek możliwość zasługi, wysiłku lub umiejętności wzbudzonych z martwych (zob. Pwt 7,7-8). Beznadziejny stan grzeszników będących poza Chrystusem, który św. Paweł opisał w w. 1-3, jest kontekstem do zrozumienia jego nauczania o Bożym wyborze w 1,4-6 oraz o darze nowego życia w 4,10. Zwróć uwagę na podsumowanie w Rz 8,29-30.

2,5-6 ożywił nas... wskrzesił... posadził. Są to historyczne wydarzenia z życia Chrystusa: Jego zmartwychwstanie i posadzenie po prawicy Boga. Jednak św. Paweł przypisuje je również wierzącym. Święty Paweł naucza o jedności między Chrystusem a tymi, którzy Mu zaufali (1,3; Kol 3,1-4). Dzięki temu zjednoczeniu, co zostało powiedziane o Odkupicielu, można również powiedzieć o okupionych. To, co kiedyś przydarzyło się Jezusowi, pewnego dnia przydarzy się również wierzącym (2Kor 4,16): zostaną wskrzeszeni do chwały przy Jego powrotnym przyjściu (Rz 8,11; 1Kor 15). Obecnie mają nowy umysł

(4,23-24; Rz 12,1-2), nową tożsamość dzieci Bożych (Rz 8,14-17) i nową zdolność do życia w wolności od kontroli Szatana (Rz 8,1-4; 2Kor 5,17). Wszystkie te rzeczywistości są częścią tego, czym jest zjednoczenie wierzącego z Jezusem Chrystusem w Jego zmartwychwstaniu.

2,7 Podstawą naszego zbawienia jest miłość i miłosierdzie Boga, a jego celem jest rozpowszechnianie Jego łaski i dobroci (przyp. do 3,6).

2,8 jesteście zbawieni. Zbawienie to dokonana czynność, której efekt jest widoczny w teraźniejszości. W swoich wcześniejszych listach apostoł mówi o zbawieniu w czasie przyszłym (Rz 5,9-10) lub teraźniejszym (1Kor 1,18; 2Kor 2,15). Jedynym wyjątkiem jest Rz 8,24, gdzie zbawienie jest ujęte jako przeszłe wydarzenie, jednak opisuje je jako wymagające dopełnienia po powrocie Chrystusa: „nadzieją bowiem jesteście zbawieni”. Ponieważ zbawienie ostatecznie obejmuje kilka aspektów – w tym predestynację, odrodzenie, usprawiedliwienie, usynowienie, uświęcenie i uwielbienie – św. Paweł może mówić o nim jako o przeszłym wydarzeniu (predestynacja, odrodzenie, usprawiedliwienie, usynowienie), teraźniejszym procesie (uświęcenie) i przyszłej rzeczywistości (uwielbienie). Bez względu na to, na co położymy nacisk w danym fragmencie, wszyscy, którzy naprawdę doświadczają jednego z aspektów zbawienia, z pewnością doświadczą i innych (Rz 8,28-30). Zbawienie to zakończone działanie z teraźniejszym efektem, a ponieważ jest ono realizowane przez Boga, na pewno zostanie kiedyś wyrażone w pełni. Wszyscy, którzy mają prawdziwą wiarę i zostali usprawiedliwieni, z pewnością będą uwielbieni.

i to nie jest z was, jest to dar Boga. To wtrącenie najprawdopodobniej odnosi się do całości zbawienia z łaski przez wiarę, jako daru Bożego. Inni jednak są zdania, że zaimek wskazujący „to” odnosi się konkretnie do rzeczownika „wiarą”. W obu przypadkach, ze względu na to, że wiara jest zawarta w całości zbawienia, musi być rozumiana jako dar Boży, a nie jako osiągnię-

cie człowieka. Grzesznicy są uzależnieni od łaskawego daru Bożego, jeśli chodzi o ich reakcję wiarą w stosunku do Chrystusa. Święty Paweł wyjaśnia tutaj jasno to, co można wywnioskować z innych miejsc w Nowym Testamencie, mianowicie w czym tkwi ostateczne źródło zbawczej wiary (Dz 13,48; Flp 1,29).

2,9 Nie z uczynków. Śmierć duchowa, panowanie diabła, hańbiące pragnienie oraz ciężar gniewu Bożego, charakteryzują zarówno pogan, jak i Żydów. Poza miłującą i łaskawą inicjatywą Boga, jaką okazał w Chrystusie, pokazują, że zbawienie jest w całości dziełem Boga otrzymanym jedynie przez wiarę i w żaden sposób nie jest uzależnione od intencji lub działań tych, których Bóg zbawia. Całkowite uzależnienie chrześcijanina od łaski i dobroci Bożej (w. 7) ucisza wszelką ludzką chlubę (Rz 3,19-27; 1Kor 1,26-31).

2,10 do dobrych uczynków. Jedyne wiara, a nie uczynki, może przynieść przychyłność Bożą (w. 8-9). Dobre uczynki są jednak istotną i nieodzowną konsekwencją i dowodem życia z Bogiem (Tt 2,14; 3,8,14; Jk 2,14-26). Bóg obrał wybranych, aby uczynić ich świętymi synami i córkami (1,4-5). Przystosował ich, aby byli nowymi nosicielami Jego obrazu (4,24), ukształtowanymi do życia zgodnego z Bożym charakterem (4,1-6,20). Nasze dobre uczynki są owocem zbawienia, a nie jego przyczyną. Ci, którzy nie mają dobrych uczynków, pokazują, że nie mają zbawczej wiary (zob. Rz 6; Jk 2,12-26). Zob. także notę teologiczną *Antynomizm* na s.

abyśmy w nich postępowali Zob. 4,1; 5,2,8,15; zwróć uwagę na ironiczny kontrast wobec 2,2; 4,17.

2,11 dokonany ręką na ciele. Przeciwnieństwem cielesnego jest duchowe obrzezanie serca (Pwt 10,16; Jr 4,4), zastosowane zarówno do pogan, jak i do Żydów (Rz 2,28-29; Flp 3,3; Kol 2,11-13).

2,12 w tamtym czasie. Zob. z „lecz teraz” w w. 13; zob. także 5,8. W Rz 9,3-5 św. Paweł wymienia przywileje Żydów. Tutaj wymienia pięć rzeczy działających na niekorzyść pogan.

15 J 10,16;
Kol 1,21;
Ef 4,18.
16 Rz 3,25; 5,9;
Kol 1,14;
1P 1,18-19.
17 Ef 4,24;
Kol 3,10.
18 Rz 5,10;
2Kor 5,18.
19 J 10,7; 14,6;
1Tm 2,5;
Hbr 7,25.

stusa, obcy względem społeczności Izraela¹⁵ i obcy przymierzom obietnicy, niemający nadziei i bez Boga na świecie. ¹³ Lecz teraz w Chrystusie Jezusie wy, którzy niegdyś byliście daleko, staliście się bliscy przez krew¹⁶ Chrystusa.

¹⁴ On bowiem jest naszym pokojem, który z obydwu uczynił jedno i zburzył stojący pośrodku mur, który był przegrodą; ¹⁵ *Znosząc* przez swoje ciało nieprzyjaźń, prawo przykazań *wyrażone* w przepisach, aby z dwóch stworzyć w samym sobie jednego nowego człowieka¹⁷, czyniąc pokój; ¹⁶ *I aby pojednać*¹⁸ z Bogiem obydwu w jednym ciele przez krzyż, zgładziwszy przez niego nieprzyjaźń. ¹⁷ A gdy przyszedł, zwiastował pokój wam, którzy byliście daleko, i *tym*, którzy byli bliscy. ¹⁸ Przez niego¹⁹ bowiem my, obie strony, mamy przystęp w jednym Duchu do Ojca.

KOŚCIÓŁ

Słowo „Kościół” odnosi się do wszystkich ludzi, którzy należą do Pana i którzy zostali wykupieni przez krew Chrystusa. Różne inne obrazy i wyrażenia są również używane do zdefiniowania lub opisanía Kościoła. Nazywa się go ciałem Chrystusa, rodziną Bożą, ludem Bożym, wybranymi, oblubienicą Chrystusa, wspólnotą odkupionych, społecznością świętych, nowym Izraelem.

Nowotestamentowe słowo *ekklēsia*, czyli Kościół, oznacza „powołanych”, „zgrupowanych”. Kościół jest postrzegany jako zgromadzenie lub społeczność wybranych, tych, których Bóg powołuje ze świata, z dala od grzechu, a do stanu łaski.

Ponieważ Kościół na ziemi jest zawsze tym, co św. Augustyn nazywał „pomieszany ciałem”, konieczne jest rozróżnienie między Kościołem widzialnym a niewidzialnym. Jezus sygnalizował, że w widzialnym Kościele (składającym się z tych, którzy wyznają wiarę, są ochrzczeni i są członkami instytucji kościelnej) wraz z pszenicą będzie rosnąć kłkol. Chociaż Kościół jest „święty”, w tym wieku zawsze zawiera w sobie niedostateczny komponent. Nie wszyscy, którzy oddają cześć Chrystusowi ustami, oddają Mu cześć sercem. Ponieważ tylko Bóg potrafi przenikać ludzkie serca, wybrani są dla Niego widzialni, a w pewnym sensie niewidzialni dla nas.

Niewidzialny Kościół jest dla nas niedostrzegalny, lecz dla Boga jest całkowicie widoczny. Zadaniem wybranych jest uwidocznienie niewidzialnego Kościoła.

Kościół jest jeden, święty, katolicki i apostołski. Kościół jest jeden. Chociaż wybrani są podzieleni przez denominacje, to są zjednoczeni przez jednego Pana, jedną wiarę i jeden chrzest. Kościół jest święty, ponieważ jest poświęcony przez Boga i zamieszkały przez Świętego Ducha. Kościół jest katolicki („powszechny”), ponieważ jego członkowie są na całej ziemi, są nimi ludzie ze wszystkich narodów. Kościół jest apostołski w tym sensie, że nauczanie apostołów zawarte w Piśmie Świętym jest fundamentem Kościoła i autorytetem, przez który jest prowadzony.

Zjednoczenie z Kościołem Chrystusa jest obowiązkiem i przywilejem każdego chrześcijanina. Naszym uroczystym obowiązkiem jest uczęszczać na zgromadzenia świętych we wspólnym nabożeństwie, być pod opieką i dyscypliną Kościoła oraz być aktywnie zaangażowanym w świadczenie o posłannictwie Kościoła.

Kościół jest nie tyle organizacją, ile organizmem. Składa się z żywych części. Nazywa się ciałem Chrystusa. Jak ciało ludzkie jest stworzone do funkcjonowania w jedności poprzez współpracę i współzależność wielu części, tak Kościół jako ciało wykazuje jedność i różnorodność. Choć rządzone przez jedną „głowę” (Chrystusa), to ciało ma wiele członków, z których każdy jest obdarzony i uzdolniony przez Boga, aby przyczynić się do funkcjonowania całego ciała.

obcy przymierzom obietnicy. Nie byli obywatelami narodu, z którym Bóg zawarł przymierze. Chociaż relacja Boga z Izraelem zawierała obietnicę błogosławienia narodom (Rdz 12,3), poganie nie mieli świadomości tej nadziei.

bez Boga na świecie. Bóg objawił się całej ludzkości przez naturę i sumienie. Jednak to powszechne lub naturalne objawienie jest niewystarczające do zbawienia. Bez Bożego dzieła odrodzenia, wszyscy ludzie tłumią prawdę zawartą w tym objawieniu (4,17-18; Dz 17,22-31; Rz 1,18–2,16). Paganie, do których św. Paweł zwraca się w Liście do Efezjan, mieli szczególnie złą sytuację przed nadejściem Chrystusa, ponieważ nie mieli dostępu do szczególnego objawienia Pańskiego dla Izraela, które objawia plan zbawienia, i dlatego zwrócili się ku bałwochwalstwu. Dzisiaj podobnie, wszyscy ci, którzy są obcy przymierzom obietnicy i nie mają dostępu do szczególnego objawienia (Biblii), są pozbawieni nadziei i bez Boga na świecie. Nie mają możliwości poznania Jego planu odkupienia.

2,13 w Chrystusie Jezusie... przez krew Chrystusa. Przyjście pogan do Boga ma dwa wymiary. Pierwszym jest ich doświadczenie duchowego zjednoczenia z Chrystusem (w. 4-10); drugi to historyczna podstawa tego doświadczenia, którą jest ofiarница śmierci Chrystusa (w. 14-16; 1,7).

daleko... bliscy. Zob. w. 17.

2,14-16 Zob. 4,22-24; Kol 3,9-12 i przyp.

2,14 stojący pośrodku mur. Odnosi się to do dziedzińców świątyni w Jerozolimie. Pogan i Żydów oddzielał mur, a na dziedzińcu wewnętrzne, gdzie składano ofiary za grzechy, nie dopuszczano pogan. Święty Paweł interpretuje mury jako symbolizujące funkcję prawa, oddzielającą Izrael od otaczających go obcych ludów.

2,15 Znosząc... prawo przykazań. Chrystus złożył w swoim własnym ciele ostateczną ofiarę, na którą ofiary świątyni jedynie wskazywały. Ceremonialne prawa Starego Testamentu, które oddzielały Żydów od pogan, nie są już odpowiednie dla ludu Bożego po ich spełnieniu w Chrystusie.

stworzyć w samym sobie jednego nowego człowieka. Święty Paweł powtarza motyw „stworzenia” z w. 10, sugerując, że wiekowy podział między Żydami a poganami został przewyżniony w pojednawczej śmierci Chrystusa na krzyżu (w. 16). Chrystus jako ostatni Adam (1Kor 15,45; zob. Rz 5,12-21) jest głową nowej rasy ludzkiej, wyróżniającej się nie tylko bezprecedensową jednością, ale także życiem „w prawdziwej sprawiedliwości i świętości” (4,24).

2,17-18 Iżajasz przepowiedział dzień, w którym pokój Boży zostanie ogłoszony Żydom „daleko” i „blisko” (Iz 57,19). Poprzez Ewangelię Chrystusa Duch sprowadza przed Ojca pogan („wam, którzy byliście daleko”) i Żydów („tym, którzy byli bliscy”), ich wspólnie, jako prawdziwego Izraela, co jest wypełnieniem obietnicy z Iżajasza.

przyszedł, zwiastował pokój. Chrystus ogłosił, że osiągnął pokój przez krzyż, chociaż nie podróżował do Azji w ciele ani przed swoim zmartwychwstaniem, ani po nim. Zamiast tego podróżował przez zwiastunów, takich jak św. Paweł, którego stopy niosły Ewangelię pokoju (6,15; zob. Iz 52,7).

¹⁹ A więc nie jesteście już więcej obcymi i przybyszami, ale współobywatelami z świętymi i domownikami Boga; ²⁰ Zbudowani na fundamencie²⁰ apostołów i proroków²¹, gdzie kamieniem węgielnym²² jest sam Jezus Chrystus; ²¹ Na którym cała budowla razem zespolona rośnie w świętą świątynię²³ w Panu; ²² Na którym i wy razem się budujecie, aby być mieszkańcami Boga przez Ducha²⁴.

3 Dlatego ja, Paweł, więzień Chrystusa Jezusa dla was, pogan; ² Jeśli tylko słyszeliście o udzieleniu¹ łaski Boga, która jest mi dana dla was; ³ Ze przez objawienie została mi oznajmiona tajemnica, jak to wam przedtem krótko napisałem. ⁴ Dlatego czytając to, możecie zrozumieć moje poznanie tajemnicy² Chrystusa; ⁵ Która w innych wiekach nie była znana synom ludzkim, jak teraz została objawiona jego świętym apostołom i prorokom³ przez Ducha; ⁶ *Mianowicie*, że poganie są współdziedzicami i *członkami* tego samego ciała, i współuczestnikami jego obietnicy w Chrystusie przez ewangelię. ⁷ Stałem się jej sługą według daru łaski Boga danej mi przez działanie jego mocy.

⁸ Mnie, najmniejszemu⁴ ze wszystkich świętych, została dana ta łaska, abym wśród pogan głosił te niezgłębione bogactwa Chrystusa; ⁹ I żebym ujawnił wszystkim, jaka jest wspólnota tej tajemnicy ukrytej od wieków w Bogu, który wszystko stworzył przez Jezusa Chrystusa⁵; ¹⁰ Aby teraz wieloraka mądrość Boga poprzez kościół stała się jawna zwierzchnościom i władzom⁶ w *miejscach* niebiańskich; ¹¹ Zgodnie z wiecznym postanowieniem⁷, które powziął w Chrystusie Jezusie, naszym Panu. ¹² W nim mamy śmiałość i przystęp z ufnością przez wiarę jego. ¹³ Proszę zatem, abyście nie zniechęcali się z powodu moich utrapień, *jakie znoszę dla was, bo to one są waszą chwałą*.

20 1Kor 3,10;
21 Łk 11,49;
Ef 3,5; 2P 3,2;
Obj 18,20.
22 Ps 118,22;
Łz 28,16;
Mt 21,42;
Dz 4,11;
1P 2,7-8.
23 1Kor 3,17;
2Kor 6,16.
24 BG w Duchu Świętym

ROZDZIAŁ 3

1 1Kor 9,17;
Ef 1,10;
Kol 1,25.
2 Mt 13,11;
Mk 4,11;
Rz 16,25;
1Kor 4,1;
Ef 3,2;
1Tm 3,9,16.
3 Ef 4,11;
Łk 11,49;
1Kor 12,28;
2P 3,2.
4 1Kor 15,9;
1Tm 1,15.
5 1,1-3;
Kol 1,12-16;
Hbr 1,2.
6 Rz 8,38; Ef 6,12;
Kol 1,16; 1Tm 3,1.
7 Ef 1,4,11.

2,19-22 Te wersety opisują usunięcie braków pogan, nakreślonych w w. 11-12 (zob. 3,6). Budowla nowej świątyni duchowej zastępuje przestarzałą świątynię w Jerozolimie.

2,19 nie jesteście... obcymi. Królestwo Boże wykracza poza ramy narodowe. Zob. notę teologiczną *Kościół* na s. ____.

2,20 Fundament domu Bożego został położony raz na zawsze przez apostołów i proroków Nowego Testamentu (zob. Obj 21,14). Kamieniem węgielnym jest Chrystus (1Kor 3,10-11). Święty Paweł wykaże w 3,4-6, że fundamentalna rola apostołów i proroków polega na przyjęciu przez nich objawienia wcześniej nieujawnionej tajemnicy Chrystusa i włączeniu pogan do Jego ludu. Fakt, że apostołowie i prorocy stanowią fundament Kościoła, wskazuje na to, że te urzędy przeminęły. Odpadł został położony fundament, nie ma już potrzeby apostołów ani proroków w Kościele. Dopóki Chrystus nie powróci, Kościół będzie budował na tym fundamencie, nie przez dodawanie nowego objawienia, ale przez coraz pełniejsze zrozumienie tego, co przekazali nam apostołowie, i coraz wierniejsze wykładanie ich nauczania wierzącym.

2,21-22 rośnie... budujecie. Dom Boży rośnie dzięki ciągłemu dodawaniu i łączeniu ludzi jako „żywych kamieni” (1P 2,5). Dom jest również świątynią, ponieważ sam Bóg mieszka w tym nowym budynku.

2,22 wy razem się budujecie. Święty Paweł ponownie zwraca się konkretnie do wierzących z pogan (1,13; 2,1-2.11-12), aby podkreślić tę zasadniczą zmianę, której dokonała łaska Boża. Nie tylko nie są już wykluczeni z ludu Bożego i przybytku Bożego (w. 12-15) i mają dostęp do Ojca (2,18), ale w rzeczywistości są wykorzystywani (z wierzącyymi Żydami) do budowania samego „mieszkania Boga przez Ducha”. Apostoł Piotr zgadza się z tym, pisząc, że w nowym przymierzu Boży

„duchowy dom” składa się z „żywych kamieni”; ludzi, których Duch Boży ożywił (1P 2,4-5). To nic innego jak początkowe wypełnianie się w Kościele świątyni czasów ostatecznych.

3,1 Święty Paweł rozpoczyna modlitwę, aby jego pogańscy czytelnicy zostali napełnieni obecnością Chrystusa i mogli pojąć prawdę o miłości i potędze ich Odkupiciela (w. 14-21). Wzmianka apostoła o jego szczególnym powołaniu do posługi poganom skłania do paazy i wtrącenia dotyczącego natury własnej posługi i wglądu w zjednoczenie Żydów i pogan w Chrystusie (w. 2-13).

więzień. Święty Paweł jest w areszcie domowym w Rzymie, kiedy pisze ten list (Dz 28,16.30).

3,3 krótko napisałem. Zob. 1,9-10.

3,5 jak teraz została objawiona. Milczenie Starego Testamentu na temat tajemnicy opisywanej przez św. Pawła – jedności Żydów i pogan, będących na równych zasadach w Kościele (w. 6) – jest względne, ale nie absolutne. Wiele prorocत्व Starego Testamentu mówi o zjednoczeniu Żydów i pogan w jeden lud Boży, co św. Paweł pokazuje w swoim nauczaniu (Łz 19,25; 56,3-7; 66,18; Dz 26,22-23; Rz 4, 15,8-12). Jednakże członkostwo Żydów i pogan w Kościele na równych warunkach nie zostało jednak wyraźnie wyartykułowane w Pismach Starego Testamentu; ani nie zostało to w pełni zrealizowane w historii, dopóki śmierci i wywyższenie Chrystusa nie zapoczątkowały nowego przymierza. Dokładnie mówiąc, tajemnica, która nie została w pełni objawiona, jest to, że poganie mogą stać się częścią prawdziwego Izraela przez utożsamienie się z Chrystusem. Nie muszą się udać do państwa Izrael i stać się tam Żydami, przestrzegając prawa koszerności, obrezać się itd. Od teraz Chrystus jest jedynym znakiem identyfikującym prawdziwego Izraelitę.

teraz została objawiona jego świętym apostołom i prorokom. Te dwa urzędy są „fundamen-

tem” dla nowej świątyni Bożej, którą buduje Duch (2,20-21), ponieważ przez apostołów Chrystusa i proroków Kościoła Nowego Testamentu (zob. 1Kor 12,28), wcześniej ukryta Boża tajemnica jest jawna.

3,6 poganie są współdziedzicami. Chociaż Stary Testament od czasu do czasu czyni drobne wzmianki na temat zjednoczonego i odkupionego ludu, to dopiero w świetle ofiary Chrystusa Boży plan staje się jasny: jedynym wspaniałym czynem usunął wrogość między sobą a ludzkością, a także podziaily, które dzielą ludzkość (2,14-18). W innym miejscu św. Paweł zastanawia się nad niezwykłym sposobem, w jaki Bóg włączył pogan do swego ludu: wbrew zwyczajom rolnictwa poganie są dziką gałązką wszczepioną w drzewo uprawne (Rz 11,11-24).

3,8 Por. postęp własnego opisu św. Pawła z 1Kor 15,9 przez Ef 3,8 aż po 1Tm 1,15-16. W każdym tekście św. Paweł podkreśla swoją niegodność i olbrzymią łaskę Bożą. Kontrast między tymi dwoma staje się coraz bardziej wyraźny: począwszy od najwcześniejszego z tych opisów aż do ostatniego z nich.

3,10 zwierzchnościom i władzom w miejscach niebiańskich. Święty Paweł wspominał już o „władcy, który rządzi w powietrzu” (2,2) i jeszcze się wypowie o walce chrześcijan z ich duchowymi wrogami we wszechświecie (6,10-17). Pomocne jest tutaj przypomnienie niedawnego sporu św. Pawła (niedawnego względem czasu, w którym pisał List do Efezjan) z fałszywymi nauczycielami w Kolosach. W swoich liście do tego Kościoła argumentuje, że Jezus jest Panem wszechświata, łącznie ze światem duchowym, a ponadto, że tylko w Jezusie niebo i ziemia są pojednane (Kol 1,15-20; 2,8-23). W związku z tym ustanowienie pokoju między Żydami i poganami w Kościele jest sygnałem dla wszystkich władz we wszechświecie. Dla św. Pawła nie ma bardziej podstawowego podziału

8 Ps 95,6;
Dn 6,10.
9 Jr 31,33;
Rz 2,29; 7,22;
2Kor 4,16;
1P 3,4.
10 J 14,23;
Kol 1,27.
11 2Krn 25,9;
Jr 32,17,27.

ROZDZIAŁ 4

1 Rz 12,4-5;
1Kor 12,12-13.
2 Pwt 6,4;
Za 14,9;
1Kor 8,6;
Flp 2,11.
3 Mt 3,11;
1Kor 12,13;
Ga 3,27.
4 MI 2,10.
5 Ps 68,18.

¹⁴ Dlatego zginam swoje kolana⁸ przed Ojcem naszego Pana Jezusa Chrystusa; ¹⁵ Od którego cała rodzina na niebie i na ziemi bierze swoją nazwę; ¹⁶ Aby według bogactwa waszej chwały sprawił, żeby wasz wewnętrzny⁹ człowiek był utwierdzony mocą przez jego Ducha; ¹⁷ Aby Chrystus przez wiarę mieszkał w waszych sercach¹⁰, abyście zakorzenieni i ugruntowani w miłości; ¹⁸ Mogli pojąć wraz ze wszystkimi świętymi, jaka jest szerokość, długość, głębokość i wysokość; ¹⁹ I poznać miłość Chrystusa, która przewyższa wszelkie poznanie, abyście zostali napełnieni całą pełnią Boga.

²⁰ Temu zaś, który według mocy działającej w nas może uczynić o wiele obficiej ponad to wszystko, o co prosimy albo o czym myślimy¹¹; ²¹ Jemu *niech będzie chwała* w kościele przez Chrystusa Jezusa po wszystkie pokolenia na wieki wieków. Amen.

4 Proszę więc was ja, więzień w Panu, abyście postępowali w sposób godny powołania, do jakiego zostaliście wezwani; ² Za całą pokorą, łagodnością i z cierpliwością, znosząc jedni drugich w miłości; ³ Starając się zachować jedność Ducha w więzi pokoju. ⁴ Jedno *jest* ciało¹ i jeden Duch, jak też zostaliście powołani w jednej nadziei waszego powołania. ⁵ Jeden Pan², jedna wiara, jeden chrzest³; ⁶ Jeden Bóg i Ojciec wszystkich⁴, który jest ponad wszystkimi, przez wszystkich i w was wszystkich.

⁷ A każdemu z nas została dana łaska według miary daru Chrystusa. ⁸ Dlatego *Pismo* mówi⁵:

Wstąpiwszy na wysokość,
poprowadził pojmanych jeńców
i dał ludziom dary.

ludzi niż ten między Żydami a poganami. To, że mogą być zjednoczeni ze sobą w Chrystusie, pokazuje głęboką mądrość Bożą (Iz 55,8-9; 1Kor 2,6-10) i dowodzi nawet nadprzyrodzonym mocom, że Jezus jest Panem wszechświata (1,20-23). Zob. przyp. do 1,21.

3,14 zginam swoje kolana. Żydzi zwykle modlili się na stojąco (Mt 6,5; Łk 18,11.13). Wydaje się, że klękanie w modlitwie było wyrazem pokory i potrzeby (Ezd 9,5; Łk 22,41; Dz 7,59-60). Ten werset wznawia modlitwę, którą św. Paweł zaczął w w. 1 (zob. komentarz).

3,15 cała rodzina na niebie. Żydowska literatura międzytestamentalna i rabiniczna odnosi się do rodzin anielskich.

3,16 utwierdzony mocą. Święty Paweł powraca do motywów potęgi i poznania (w. 19-20), które były przedmiotem jego modlitwy o oświecenie umysłów wierzących (1,19-22).

wasz wewnętrzny człowiek. Są to jedne z najbardziej dobitnych słów św. Pawła na temat działania Ducha Świętego w poszczególnych jednostkach (2Kor 5,17). Duża część Listu do Efezjan dotyczy wspólnej tożsamości wierzących (np. 4,3-6.12-16). Jednak Chrystus mieszka również w sercach poszczególnych osób. W innym miejscu św. Paweł mówi o niestannym odnawianiu „wewnętrznego człowieka” wierzących (2Kor 4,16) i o sprawianiu w nich przez Boga zarówno pragnienia, jak i mocy czynienia tego, co się Jemu podoba (Flp 2,12.13; zob. 1,6). Chrześcijaństwo nie jest jedynie powszechnym wyznaniem, które wyklucza indywidualne doświadczenie, ani osobistą pobożnością bez względu na całą społeczność.

3,17 ugruntowani w miłości. Siła i poznanie, o które modlił się dla wierzących św. Paweł, skierowane są nie na ich indywidualne dokonania, ale na ich wzajemną miłość, w reakcji na niezmierną miłość Chrystusa do nich (w. 19; 4,32-5,2).

3,18 szerokość, długość, głębokość i wysokość. Te wymiary przestrzeni przypominają obraz świątyni

z 2,21. Mieszkanie Boże rośnie i wypełnia się samym Chrystusem, ponieważ „żywe kamienie” (1P 2,5) są połączone miłością. Bóg posługuje się miłością spośród „wszystkich świętych” (zarówno Żydów, jak i pogan), aby zbudować jednolitą całość, wykraczającą ponad poszczególne elementy. Słownictwo określające przestrzeń wychwalającą miłość Chrystusa wobec Jego ludu, to jest miłość, która obejmuje wszystkich („szerokość”, „długość”), jest niewyczerpalna („głębokość”) i pełna samopoświęcenia („wysokość”).

3,20 mocy, działającej w nas. Zob. 1,19-23; 2,5-6. Tą mocą jest Duch zmartwychwstałego Chrystusa. Pierwsza połowa listu apogeum osiąga, gdy św. Paweł rozważa przemożną potęgę Boga, który realizuje swój pełny łaski (2,7) i mądrości (3,10) plan pojednania ludzi.

3,21 chwała. Święty Paweł oddaje Bogu chwałę z powodu potęgi, którą Bóg powierzył Kościołowi. Doktrynalny wykład św. Pawła rozpoczął się od doksologii (1,3-14), i również doksologia go zamyka, kładąc podwaliny pod rozwinięcie etycznych konsekwencji łaskawego Boga powołania swojego ludu w Chrystusie (4,1). Podobnie jak w 1,3-14, 3,21 wskazuje, że „chwała” Boga jest celem i główną myślą wszystkiego, co jest wyjaśnione w rozdz. 1-3. Wierzący powinni żyć, aby oddawać chwałę Bogu i odzwierciedlać chwałę Bożą.

w kościele przez Chrystusa Jezusa. Święty Paweł używa w tym liście różnych obrazów, aby opisać wzajemną relację między Kościołem a Chrystusem, czyli między ciałem a jego głową (1,22-23); pojednanym i pojednawcą (2,14-18; 4,3); obłubienicą i jej panem młodym (5,22.33).

4,1 postępowali („chodzili”; BW). W drugiej połowie tego listu św. Paweł wyjaśnia „chodzenie”, czyli życie w dobrych uczynkach, o którym po raz pierwszy wspominał w 2,10, a następnie ponownie w 4,17; 5,2; i 5,15. Chodzenie w dobrych uczynkach

jest powszechną w Piśmie Świętym przenośnią dla moralnego postępowania.

powołanie. Święty Paweł mówił wcześniej o nadziei, do której powołani są wierzący (1,18; 4,4); tutaj skupia się na życiu, do którego są powołani. Podał już zalecenia co do jego kształtu i znaczenia (1,4; 2,10). Boże wezwanie jest zarówno suwerenne, jak i łaskawe (1Kor 1,26-31), a w dalszych instrukcjach etycznych oraz dotyczących relacji św. Paweł wielokrotnie opiera swoje napomnienia na prawdach Ewangelii, które zostały już wyjaśnione w rozdz. 1-3.

4,3 zachować jedność Ducha. Duch Boży zjednoczył wierzących, przyciągając ich do Ojca przez wiarę w Syna i zamieszkując w nich jako nowej świątyni (2,18.21-22). Chrześcijaństwo ma obowiązek zachowywać i wyrażać swoją jedność poprzez owoce Ducha, którymi są m.in. pokora, cierpliwość i miłość (w. 2; Ga 5,22-23).

4,4-6 jeden. To słowo powtarza się siedem razy w w. 4-6; trzy razy w odniesieniu do osób Bożych i cztery razy w odniesieniu do aspektów zbawienia. W Flp 2,1-4 św. Paweł na przykładzie działania osób Trójcy, motywuje wierzących do pokory i miłości, które sprzyjają jedności. Tak jak pierwsza połowa Listu do Efezjan zaczyna się od najważniejszego dzieła Trójcy (1,3-14), tak samo zaczyna się druga połowa księgi.

4,7 a każdemu z nas została dana łaska. Wszyscy chrześcijanie mają udział w tej samej łasce zbawienia przez wiarę (2,5.8). Każdemu chrześcijaninowi dano też pewien szczególny dar łaski dla dobra Kościoła (św. Paweł mówi o swoim własnym w 3,2.8). Zob. Rz 12,3-8; 1Kor 12,3-13.27-30.

4,8 Psalm 68 wysławia triumfalne zejście Boga z góry Synaj, która jest na pustkowiu, na górę Syjon w Jeruzolimie i Jego intronizację. Święty Paweł uważa to za zapowiedź zwycięskiego wstąpienia Chrystusa do nieba.

jeńców. Duchowe siły ciemności zostały pokonane na krzyżu (Kol 2,15 i przyp.). Istnieją różne poglądy co

⁹ Lecz to, że wstąpił⁶, cóż oznacza, jeśli nie to, że najpierw zstąpił do niższych regionów ziemi?

¹⁰ Ten, który zstąpił, jest i tym, który wstąpił wysoko ponad wszystkie niebiosa, aby napełnić wszystko.

¹¹ I on ustanowił jednych apostołami, drugich prorokami, innych ewangelistami, a jeszcze innych pasterzami i nauczycielami⁷; ¹² Dla przysposobienia⁸ świętych, dla dzieła posługiwania, dla budowania ciała Chrystusa; ¹³ Aż dojdziemy wszyscy do jedności wiary i poznania Syna Bożego, do człowieka doskonałego, do miary dojrzałości pełni Chrystusa; ¹⁴ Abyśmy już nie byli dziećmi miotanymi i unoszonymi każdym powiewem nauki przez oszustwo ludzkie i przez podstęp *prowadzący* na manowce błędu. ¹⁵ Lecz będąc szczerymi⁹ w miłości, wrastajmy we wszystkim w tego, który jest głową¹⁰ – w Chrystusa. ¹⁶ Z niego całe ciało harmonijnie złożone i zespolone we wszystkich stawach, dzięki działaniu każdego członka, stosownie do jego miary, przyczynia sobie wzrostu dla budowania samego siebie w miłości.

¹⁷ To więc mówię i zaświadczam w Panu, abyście *już* więcej nie postępowali tak, jak postępują inni poganie¹¹ w próżności ich umysłu; ¹⁸ Mając przyćmiony rozum, obcy dla życia Bożego z powodu niewiedzy, która w nich jest, z powodu zatwardziałości ich serca¹². ¹⁹ Oni, stawszy się nieczuli¹³, oddali się rozpuście, dopuszczając się wszelkiej nieczystości z zachłannością.

²⁰ Lecz wy nie tak nauczyliście się Chrystusa;²¹ Jeśli tylko słyszeliście go i byliście pouczeni przez niego, zgodnie z prawdą, jaka jest w Jezusie; ²² Że – co się tyczy poprzedniego postępowania – powinniście zrzucić¹⁴ z *siebie* starego człowieka, który ulega zepsuciu przez zwodni-

6 Prz 30,4; 13,13;
Dz 2,32-36;
7 1Kor 12,29.
8 2Kor 7,1;
Kol 1,28;
1Tes 3,10;
Hbr 6,1.
9 2Kor 4,2;
1P 1,22.
10 Ef 1,22; 5,23;
Kol 1,18.
11 Ef 2,2-3.
12 2Kor 4,4.
13 1Tm 4,2.
14 Ez 18,30-32;
Kol 3,8;
Hbr 12,1; 1P 2,1.

do tego, jak zinterpretować użycie Ps 68,18. Paralelizm cytatu z psalmy może sugerować, że „jeńcy” są „darami”, które Kościół otrzymał od Chrystusa po Jego wniebowstąpieniu. Tak więc ci, których Chrystus prowadził i uczynił swoimi dziełami łasce (zob. Flp 3,12), są tymi, którym poleca niezenie Słowa swojemu ludowi (w. 11). Podczas gdy Ps 68,18 opisuje Pana: zwycięskiego, otrzymującego dary od ludzi, to św. Paweł przedstawia Chrystusa jako przywódcę, który dzieła swe zdobył z ludźmi. Święty Paweł mógł postępować ten psalm w świetle Pięćdziesiąticy, dnia, w którym Chrystus po swoim wniebowstąpieniu wyłał Ducha Świętego na Kościół (Dz 2,32-33).

4,9 Chrystus doszedł do obecnego wywyższenia przez upokorzenie. Czasami uważa się, że ten fragment naucza o „zstąpieniu do Krainy Umarłych” Chrystusa w okresie między Jego śmiercią a zmartwychwstaniem (przyj. do 1P 3,19). Prawdopodobnie jednak odnosi się on do Jego wcielenia, przyjęcia ludzkiej natury w „niższych regionach ziemi” (zob. 1,20-23; Flp 2,1-11). Ten wzór postęgu ma być naśladowany przez wierzących.

4,11 apostołami. W pewnym sensie ci, którzy chodzili z Jezusem podczas Jego ziemskiej posługi oraz byli świadkami Jego zmartwychwstania (lub otrzymali specjalne objawienie zmartwychwstającego Jezusa) i którym Jezus polecił założyć Kościół (Dz 1,21-22; 1Kor 15,1-9). Słowo to było również używane w szerszym znaczeniu, w odniesieniu do wysłanników konkretnych Kościołów (2Kor 8,23; Flp 2,25), chociaż nie wydaje się, aby ich miał na myśli św. Paweł w tym fragmencie. Zob. 2,20; 3,5 i przyp.; 2Kor 1,1. **prorokami.** Prorocy nowotestamentalni przekazali pierwszemu Kościołowi szczególne objawienie. Ich funkcje obejmowały wygłaszanie prorocztw, napominanie, zachęcanie, ostrzeganie i wyjaśnianie (Dz 15,32;

21,9-11; 1Kor 14,3). Nauczanie proroków i apostołów nowotestamentalnych wyłało fundament Kościoła (2,20; 3,5), a niektóre aspekty ich służby, związane z tym właśnie szczególnym zadaniem, wygasły (przyj. do 2,20). Jednak nauczyciele i starsi wciąż są odpowiedzialni za napominanie, zachęcanie i ostrzeganie wierzących poprzez objaśnianie Słowa Bożego (2Tm 4,1-2).

ewangelistami. Są to osoby szczególnie obdarowane do głoszenia Ewangelii (Dz 21,8; 2Tm 4,5). Ewangelizacja była podstawowym aspektem apostołskiego powołania św. Pawła (1Kor 1,17), mimo że jego urząd zawierał również większy od innych autorytet do otrzymywania i przekazywania objawienia Ducha Świętego (3,5) oraz do kierowania Kościołem.

pasterzami i nauczycielami. Te dwa słowa mogą razem odnosić się do jednej grupy osób, które zarówno prowadzą, jak i nauczają trzodę Bożą. Można zarazem widzieć tutaj dwa różne, lecz ze sobą powiązane urzędy: „nauczycieli” i innych starszych, którzy sprawują duchowy nadzór, mniej skupiając się na nauczaniu (1Kor 12,28; 1Tm 5,17).

4,12-13 Ludzie wspomniani w w. 11 nie sprawują sami posługi kościelnej. Przynależy ona głównie do tych, których prowadzą i do niej wyposażają. Tak więc św. Paweł dalej opisuje wzrost, który ma miejsce, gdy każdy członek ciała skutecznie działa, aby służyć innym (w. 15-16). Skuteczni nauczyciele pomagają wierzącym znaleźć własny sposób na przyniesienie korzyści reszcie Kościoła.

miary dojrzałości pełni Chrystusa. Wzajemna posługa wszystkich świętych, która wspiera budowanie ciała Chrystusa, będzie trwała do chwili, gdy wszyscy wierzący osiągną dojrzałość lub doskonałość według normy określonej przez osobę samego Jezusa Chrystusa. Ten proces będzie trwał do powrotu Chrystusa z nieba. Stąd znakiem wrastającej dojrz-

kości jest ciągłe dążenie wierzących do upodobnienia się do Chrystusa i pomagania sobie nawzajem w tym dążeniu, oczekując paruzji (Flp 3,12-16.20-21).

4,16 ciało. Święty Paweł posługuje się analogią ludzkiego ciała. Wierzący nie otrzymują darów tylko dla ich własnej korzyści. Nikt samotnie nie może osiągnąć dojrzałości (1Kor 12,7.12-26). Sam św. Paweł dąży do poznania Syna Bożego, który osiąga dojrzałość tylko wtedy, gdy wszyscy wierzący również ją osiągną.

4,17-19 ten fragment bardzo przypomina krytykę kultury pogańskiej w rozdz. 1 Listu do Rzymian i zawiera w sobie echo opisów wcześniejszego postępowania Efezjan w pogaństwie w 2,1-3.11-12 („postępowali [...] obcy względem życia Bożego [...] pożałdliwościach”). Gdy List do Rzymian ukazuje Boga jako wydającego pogan lekkomyślnemu i rozpustnemu życiu (Rz 1,24-31), to List do Efezjan przedstawia tę samą progresję ze strony ludzkiej: ci, którzy się odwrócili, „oddali się...” (w. 19). Podobnie w Księdze Wyjścia jest napisane, że Bóg zatwardził serce faraona (Wj 4,21; 7,3). Jednak również czytamy, że faraon zatwardził swoje serce (Wj 8,15.32; 9,34).

4,20 nie tak nauczyliście się Chrystusa. Święty Paweł w innym miejscu podsumowuje Ewangelie jako „ogłaszanie Chrystusa” (1Kor 2,2; Flp 1,18; Kol 1,27), a tutaj ujmuje ją w słowach „uczenie się Chrystusa”, nowego wzorca pragnienia i postępowania, który wypływa z wdzięcznością za łaskę Bożą zawartą w Ewangelii.

4,21 słyszeliście Go. To znaczy w głoszonym o Nim przesłaniu.

prawdą, jaka jest w Jezusie. Bóg przerwał krąg śmierci, dając im poznanie swojego Syna i dokonanego dla nich dzieła (1,13.15).

4,22-24 zrzucić... odnowić się... przyoblec się. Przynależność do Chrystusa zawiera w sobie wyrzeczenie się starego życia, dawnego sposobu ży-

15 Ef 6,11; Iz 59,17;
Rz 13,12;
Kol 3,10.
16 Kpl 19,11;
2Kor 12,22;
Kol 3,9.
17 Za 8,16.
18 Rz 12,5.
19 Ps 4,4.
20 J 8,11;
1Kor 15,34;
Tj 2,1.
21 Ef 6,16; Jk 4,7;
1P 5,8.
22 Wj 20,15.
23 Łk 3,11;
Dz 20,35;
1Tes 4,11-12;
2Tes 3,7-12.
24 Rdz 6,3;
Ps 78,40;
Iz 63,10;
Dz 7,51;
1Tes 5,19.
25 Ef 1,13.
26 Łk 6,37;
Kol 3,13.

ROZDZIAŁ 5

1 1Kor 11,1;
1Tes 1,6; 2,14;
Hbr 6,12;
1P 3,13.
2 Rdz 8,21;
Kpl 1,9-13;
2Kor 2,15.
3 BG wstępczeństwo
4 BG wstępczeństwo
5 1Kor 6,9;
Ga 5,19-21;
Obj 21,8.
6 Lb 16,26;
2Kor 6,14;
1Tm 5,22.
7 1Tes 5,5.
8 Ga 5,22.
9 Ef 5,7.

cze żądze; ²³ I odnowić się w duchu waszego umysłu; ²⁴ I przyobleć się w nowego człowieka¹⁵, który jest stworzony według Boga w sprawiedliwości i w prawdziwej świętości.

²⁵ Dlatego odrzuciwszy kłamstwo¹⁶, niech każdy mówi prawdę swojemu bliźniemu¹⁷, bo jesteśmy członkami¹⁸ jedni drugich. ²⁶ Gniewajcie się¹⁹, lecz nie grzeszcie²⁰; niech nad waszym gniewem nie zachodzi słońce. ²⁷ Nie dawajcie miejsca diabłu²¹. ²⁸ Kto kradł, niech więcej nie kradnie²², ale raczej niech pracuje, czyniąc własnymi rękami²³ to, co jest dobre, aby miał z czego udzielać potrzebującemu. ²⁹ Żadne plugawe słowo niech nie wychodzi z waszych ust, lecz tylko dobre, dla zbudowania, aby przynosiło łaskę słuchającym. ³⁰ I nie zasmucajcie²⁴ Bożego Ducha Świętego, którym jesteście zapieczerzowani²⁵ na dzień odkupienia. ³¹ Wszelka gorycz i zapalczliwość, gniew, wrzask i złorzeczenie niech zostaną usunięte spośród was wraz ze wszelką złośliwością. ³² Bądźcie dla siebie nawzajem życzliwi, miłosierni, przebacząc sobie²⁶, jak i wam Bóg przebaczył w Chrystusie.

5 Bądźcie więc naśladowcami¹ Boga jako umiłowane dzieci; ² I postępujcie w miłości, jak i Chrystus umiłował nas i wydał samego siebie za nas jako dar i ofiarę Bogu na miłą woń².

³ A nierząd³ i wszelka nieczystość albo chciwość niech nie będą nawet wśród was wspomniane, jak przystoi świętym; ⁴ Także sprośność, niedorzeczne gadanie i nieprzyzwoite żarty, ale raczej dziękczynienie. ⁵ Bo wiecie o tym, że żaden rozpustnik⁴ ani nieczysty, ani chciwiec, to znaczy bałwochwalca, nie ma dziedzictwa w królestwie Chrystusa i Boga⁵. ⁶ Niech was nikt nie zwodzi próżnymi słowami, bo z powodu tych rzeczy przychodzi gniew Boga na synów nieposłuszeństwa. ⁷ Nie bądźcie więc ich współnikami⁶.

⁸ Byliście bowiem niegdyś ciemnością, lecz teraz jesteście światłością⁷ w Panu. Postępujcie jak dzieci światłości; ⁹ (Bo owoc Ducha⁸ jest we wszelkiej dobroci, sprawiedliwości i prawdzie). ¹⁰ Badając to, co podoba się Panu; ¹¹ I nie miejcie nic wspólnego z bezowocnymi uczynkami ciemności⁹, ale je raczej stofujcie. ¹² O tym bowiem, co się u nich po kryjomu

cia „w Adamie” („starego ja” lub „starego człowieka”) i przyjęcie nowego życia, sposobu życia „w Chrystusie” („nowego ja” lub „nowego człowieka”). W 2,10-16 św. Paweł mówi o stworzeniu przez Boga „jednego nowego człowieka” w Chrystusie i pojednaniu wierzących Żydów i pogan z Bogiem przez krzyż. W Liście do Galačan 3,27 św. Paweł opisuje nawrócenie jako „przyodziałie się w Chrystusa”. Obraz przedstawia zdejmowanie starych, wyartych ubrań i zakładanie nowych. Zob. także Kol 3,9-11, gdzie apostoł wyraźnie stwierdza, że w przypadku wierzących ta zmiana „ubioru” (tożsamości) z Adama na Chrystusa już nastąpiła.

4,25-5,5 Święty Paweł przedstawia sześć konkretnych sposobów, na które chrześcijanie „zrzucają” z siebie swoje stare życie i „przyoblekają” na siebie życie w Chrystusie: muszą odwrócić się od kłamstwa na stronę mówienia prawdy (4,25-26), od niekontrolowanego gniewu w stronę samokontroli (4,26-27), od kradzieży w stronę pożytecznego wysiłku (4,28), od szkodliwej mowy w stronę poczciwej (4,29-30), od zgorzknienia w stronę miłości (4,31-5,2), i od niepoahamowanych pragnień seksualnych w stronę wdzięcznego uznania dobrych darów Bożych (5,3-5). W każdym przypadku św. Paweł podaje powód zmiany ze starego na nowe.

4,25 członkami jedni drugich. Na podstawie tego („dlatego”), że wierzący są teraz „nowymi ludźmi” w ostatnim Adamie, spoczywa na nich odpowiedzialność mówienia prawdy swoim bliźnim. Jest to zakazanie nie tylko w Starym Testamencie (Za 8,6), ale

także w rzeczywistości tego, że należymy do jednego ciała, które wzrasta w jedności, jeśli jesteśmy szczerzy w miłości (4,12.15-16). W w. 25-32, zachowanie, do którego św. Pawła zachęca odbiorców listu, jest zachowaniem „nowego człowieka”, realnie doświadczającego rzeczywistości nowego stworzenia.

4,26-27 Ze względu na to, że praktyczna jedność wśród wierzących ukazuje Bożą siłę pojednania (w. 1-10; 2,14-16), diabeł szczególnie pragnie jej zakłócenia (2,2; 6,11).

4,30 nie zasmucajcie. Za pomocą destrukcyjnej mowy opisanej w w. 29. To, że Duch Święty może być zasmucony, wskazuje na to, że jest On osobą, a nie bezosobową mocą. Ta myśl nie jest czynnikiem, co jasno wynika z cytatu św. Pawła z proroka Izajasza (Iz 63,10). Postawy i zachowania, które powodują podziady, zakazane w w. 31, zakłócają jedność, którą Duch ustanowił w Kościele Chrystusa (4,3).

4,32-5,2 jak i wam Bóg... jak i Chrystus. Wierzący muszą okazywać innym (zwłaszcza współwyznawcom) przebaczenie i miłość, którymi obdarzył ich Bóg. Ze względu na to, że Izraelci zostali wykupieni z niewoli egipskiej, mieli mieć szczególny szacunek dla cudzoziemców, niewolników i przybyszów spośród nich (Wj 22,21; 23,9; Kpl 19,33-34; Pwt 5,15). Ta sama logika znajduje się w nowym przykazaniu Jezusa: „tak jak ja was umiłowalem, abyście i wy wzajemnie się miłowali” (J 13,34).

5,1 jako umiłowane dzieci. Zob. przyp. do Kol 3,12. Dokładne poznanie Bożej miłości i swojego miej-

scy w Jego rodzinie (1,5) motywuje do poświęcenia, które jest niezbędne do życia chrześcijańskiego (zob. w. 2).

5,3-4 jak przystoi... nieprzyzwoite. Z jednej strony trywializowanie relacji seksualnej („nieprzyzwoite żarty”), a z drugiej wywyższanie jej jest niezgodne z naszą tożsamością „świętymi”. Jako wybrani i powołani (1,4-6) do przywrócenia i noszenia obrazu Bożego (4,24) możemy przyjąć Boże dary, w tym seksualność, z dziękczynieniem i właściwie ich używać (Prz 5,18-19; 1Tm 4,1-5; Hbr 13,4).

5,6. Chociaż ludzie zaprzeczają dniowi sądu poprzez „puste słowa” (zob. 2P 3,3-4), to Bóg jednak dokona ostatecznego podziału między „synami nieposłuszeństwa” (2,2; 5,5) a umiłowanymi dziećmi Bożymi (1,4-5; 5,1).

5,7 nie bądźcie więc ich współnikami. Chrześcijanie muszą wspominać straszny los niewierzających i odmówić przyłączenia się do ich szaleństwa (1P 4,3-5). Powinni pamiętać o swoim stanie współuczestników obietnicy Bożej w Chrystusie, ich i Żydów (3,6).

5,8 niegdyś... lecz teraz. Zob. 2,11.13. Święty Paweł pragnie, aby wierzący robili znacznie więcej niż tylko powstrzymywanie się od rzeczy, które sprzeczają gniew Boży. Powinni żyć jak „dzieci światłości” (Kol 1,13). Rezultatem zjednoczenia wierzących z Chrystusem jest to, że Ten, który jest „światłością świata” (J 8,12; 9,5), uczynił ich także „światłością świata” (Mt 5,14).

dzieje, wstyd nawet mówić.¹³ A wszystko to, gdy jest strofowane, przez światło staje się jawne; to wszystko bowiem, co ujawnia, jest światłem¹⁰.¹⁴ Dlatego *Pismo* mówi:

Obudź się¹¹, który śpisz,
i powstań z martwych,
a zajaśnieje ci Chrystus.

¹⁵ Uważajcie więc, żebyście postępowali rozważnie, nie jak niemądrzy, ale jak mądrzy;

¹⁶ Odkupując czas¹², bo dni są złe.

¹⁷ Dlatego nie bądźcie nierozumnymi, ale rozumiejcie, jaka jest wola Pana. ¹⁸ A nie upijajcie się winem¹³, w którym jest rozwiązłość, ale bądźcie napełnieni Duchem; ¹⁹ Rozmawiając z sobą przez psalmy, hymny i pieśni duchowe, śpiewając i grając Panu w swoim sercu¹⁴; ²⁰ Dziękując¹⁵ zawsze za wszystko Bogu i Ojcu w imię naszego Pana Jezusa Chrystusa; ²¹ Będąc poddani¹⁶ sobie nawzajem w bojaźni Boga.

²² Żony, bądźcie poddane swoim mężom jak Panu¹⁷. ²³ Bo mąż jest głową żony, jak i Chrystus głową kościoła¹⁸, jest on też Zbawicielem ciała. ²⁴ Jak więc kościół poddany jest Chrystusowi, tak też żony swoim mężom we wszystkim.

²⁵ Mężowie, miłujcie swoje żony¹⁹, jak i Chrystus umiłował kościół i wydał za niego samego siebie²⁰; ²⁶ Aby go uświęcić, oczyściwszy obmyciem wodą przez słowo²¹; ²⁷ By stawić przed

5,13 staje się jawne. Święty Paweł zakłada, że pewne grzechy są tak haniebne, że ujawnienie ich zawstydzi niektórych niewierzących i przyprowadzi do pokuty. Sama obecność chrześcijan może zdemaskować grzechy przez wskazanie. Mogą oni również otworzyć potęgę takie grzechy. Święty Paweł cytuje coś, co może być wczesnochrześcijańskim hymnem, przypominającym wiele fragmentów ze Starego Testamentu (np. Iz 60,1) i wzywa duchowo umarłych, aby powstał i przyjął światło Chrystusa (zob. 2,1-10).

5,14 dlatego Pismo mówi. Początek wersetu „obudź się, który śpisz” jest podany przez św. Pawła jako cytata, ale jego źródło w tekście Starego Testamentu, pozwalając nawet na apostołskie modyfikacje redakcyjne, nie zostało jednoznacznie zidentyfikowane. Obraz światła (pasujący do tego kontekstu) i przebudzenia lub powstania znajduje się w Księdze Izajasza 60,1, opisującej odrodzenie Izraela w czasach ostatecznych. Pan oświeca tam Izrael, a tutaj Chrystus jest utożsamiany z tym Bogiem z Iz 60 poprzez czynność oświecania ludzi. Jednak św. Paweł może równie dobrze cytować część wczesnochrześcijańskiego hymnu, dobrze znanego Kościołom, tak jak najprawdopodobniej czyni to w innych miejscach (Flp 2,5-11; Kol 1,15-20; 1Tm 3,16). Jeśli tak jest, to jest to hymn, na który miał wpływ tekst z Iz 60,1.

5,18 nie upijajcie się winem. Chrześcijanie nie mają być pod wpływem napojów odurzających, ale raczej pod wpływem prowadzenia Ducha Świętego.

bądźcie napełnieni Duchem. Lepiej to przetłumaczyć jako „bądźcie napełniani w Duchu”. Podczas gdy zapieczętowanie Duchem (1,13-14; 4,30) jest jednorazowym zapoczątkowaniem życia chrześcijańskiego, to napełnienie Duchem dotyczy całego życia chrześcijańskiego. Ma ono charakter progresywny i należy się o nie stale starać. W równoległym fragmencie Listu do Kolosan św. Paweł mówi chrześcijanom, aby „pokój Boży” rządził w ich sercach i „słowo Chrystusa” w nich mieszkało obficie (Kol 3,15-16). Ten, kto jest napełniony Duchem, jest napełniony Chrystusem, Bogiem i Jego Słowem (Ef 1,23; 3,19; 4,10; zob. J 14,16.26; 16,12-15; 17,17).

5,19-21 Rozmawiając... grając... dziękując... będąc poddani. Słowa te są zależne od

nakazu „bądźcie napełnieni Duchem”, a zatem wyraźnie określają działania, które wynikają z napełnienia Duchem życia wierzących i ukazują je.

5,19 z sobą... Panu tylko Bogu ma być oddawana cześć. Jednocześnie zbiorowe uwielbienie ma również wymiar ludzki, ponieważ ludzie wspólnie oddają cześć Bogu i służą sobie wzajemnie ku obopólnej korzyści (1Kor 14; Hbr 10,24).

psalmy, hymny i pieśni duchowe. Zob. tematyczny artykuł *Uwielbienie* na s. ...

5,21 Ten werset przejściowy jest ostatnim z serii wyrażeń wyjaśniających skutki bycia napełnionym Duchem (w. 19-21 i przyp.). Bez względu na swoją pozycję społeczną wszyscy chrześcijanie powinni wzorować swoje zachowanie na pokorze i dobroci Chrystusa (4,32-5,2; zob. Łk 22,24-27; J 13,14-16). To poddanie „sobie nawzajem” jest dalej wyjaśnione za pomocą formy przewodzenia i uległości w określonych relacjach omówionych w 5,22-6,9.

5,22-6,9 Co najmniej od czasów Arystotelesa (IV wiek p.n.e.) etyka grecka odnosiła się już do relacji wewnątrz domostwa, na płaszczyźnie mąż-żona, rodzice-dzieci, właściciel-niewolnik. Chodziło o to, żeby nauczyć męzczyznę, głowę rodziny, zarządzania swoją rodziną i niewolnikami. Święci Paweł i Piotr (1P 2,18-3,7) opisując te zasady, zmieniają pytanie o to, w jaki sposób mężowie, ojcowie i właściciele niewolników mogą panować nad innymi, na pytanie, jak mogą naśladować miłość Chrystusa we własnym życiu, troszcząc się o tych, którzy są pod ich opieką. Jednocześnie, gdy żony, dzieci i niewolnicy rozumieją swoją rolę w służbie Chrystusowi, odwracają się od bycia biernymi obiektami w relacjach społecznych w świecie, który ich poniża, a zamiast tego wspólnie z Bogiem aktywnie wyrażają chrześcijańską miłość wobec świata podzielonego ze względu na płeć, wiek i status finansowy.

5,22-32 Jezus daje życie nowej wspólności miłości, czyli Kościołowi, swojemu ciału. Jego miłość określa także, jak powinno wyglądać małżeństwo wewnątrz Jego ludu. Święty Paweł naucza, żeście uzupełniają się wzajemnie, a mężczyzna i kobieta są równi przed Bogiem. Jednak w małżeństwie Bóg powołał męża do sprawowania przywództwa. To przywództwo nie

jest absolutne, ponieważ żona nie podąża za mężem, który prowadzi ją do grzechu. Niemniej jednak przywódca rola męża udziela mu autorytetu do kierowania swoją rodziną w wielbieniu Pana, czemu żona powinna być posłuszna. Poglądy apostoła oparte są na porządku stworzenia (1Kor 11,8-9; 1Tm 2,13). Ma on wzgląd na utrzymujące się skutki upadku, nawet wśród chrześcijan (1Tm 2,14). Odkupienie w Chrystusie przywraca bliskość, do której mężczyźni i kobiety zostali stworzeni w małżeństwie.

5,22 bądźcie poddane. Chrześcijańska żona jest wzywana do wdzięcznej akceptacji troski i przywództwa męża.

jak Panu. Zob. w. 24.

5,23 głową żony... głową kościoła. Święty Paweł w innych fragmentach tego listu na temat zwierzchnictwa Chrystusa mówi o sposobie, w jaki Chrystus rządzi wszechświatem i Kościołem (1,22) i jest źródłem zdrowia i wzrostu ciała ku dojrzałości (4,14-16).

ciała. Chodzi o Kościół, Jego ciało. Sam Chrystus zamieszkuje w Kościele (w. 28-30) i rządzi nim.

Zbawicielem. Chrystus jest wzorem dla męża szczególnie w swojej roli Zbawiciela (w. 25-27 i przyp.).

5,24 jak więc kościół... tak też żony. Poddanie Kościoła Chrystusowi jest objawionym i niebiańskim porządkiem, nie porządkiem naturalnym. Uczniowie Chrystusa byli Jego przyjaciółmi, nie tylko Jego sługami. Zresztą On umarł za nich (J 15,12-15; zob. Łk 22,25-27).

5,25 Mężowie, miłujcie. W tym fragmencie nacisk położony jest nie na prawo męża do rządzenia, lecz na jego odpowiedzialność, żeby kochać swoją żonę.

jak i Chrystus umiłował kościół i wydał za niego samego siebie. Nigdzie w Nowym Testamencie ofiarna miłość Chrystusa nie jest wskazana w bardziej bezpośredni sposób jako wzór do naśladowania w relacji (zob. w. 2). Chrystus nie zrezygnował ze swojego królewskiego autorytetu ani nie stał się poddanym Kościoła, kiedy „wydał za niego samego siebie”. Jego autorytet jednak został wyrażony przez Jego ofiarę, która przyniosła odkupienie i zwycięstwo nad Szatanem.

5,26-27 Święty Paweł opisuje w tych wersach całe poświęcenie Chrystusa dla swojej relacji z Kościołem: obmył go z grzechu i przygotowuje go do chwalebnej przyszłości

10 J 3,20-21;
1Kor 4,5;
Hbr 4,13.
11 Iz 60,1;
Rz 13,11;
1Kor 15,34.
12 Kol 4,5.
13 Prz 20,1; 23,20-35.
14 Kol 3,16;
Ps 147,7.
15 Hl 1,21; Ps 34,1;
Flp 4,6;
1Tm 5,18.
16 Rz 13,1-5;
Flp 2,3; 1P 5,5.
17 Kol 3,18.
18 1Kor 11,3;
Ef 1,22-23;
Kol 1,18.
19 Kol 3,19.
20 Ga 1,4; 2,20;
1Tm 2,6; 2,12,14.
21 J 15,3; 17,17;

1Kor 6,11;
Tł 3,5.
22 Rdz 2,24;
Mt 19,5.
23 2Kor 11,2;
Obj 19,7; 21,2.

ROZDZIAŁ 6

1 Pwt 21,18-21;
Prz 1,8;
Kol 3,20.
2 Wj 20,12;
Pwt 5,16.
3 Kol 3,21.
4 Rdz 16,9;
Kol 3,22.
5 1Tes 2,4.
6 Mt 16,27;
Rz 2,6;
1Kor 15,58;
2Kor 5,10.
7 Joz 1,5-9.
8 Rz 13,11-14;
2Kor 6,7.

sobą kościół chwalebny, niemający skazy ani zmarszczki, ani czegoś podobnego, lecz żeby był święty i nienaganny.²⁸ Tak też mężowie powinni miłować swoje żony jak własne ciała. Kto miłuje swoją żonę, samego siebie miłuje.²⁹ Nikt bowiem nigdy nie miał w nienawiści swego ciała, ale je żywi i pielęgnuje, jak i Pan kościół.³⁰ Gdyż jesteśmy członkami jego ciała, z ciała jego i z kości jego.³¹ Dlatego opuści człowiek swego ojca i matkę i połączy się ze swoją żoną²², i będą dwoje jednym ciałem.³² Tajemnica to wielka, lecz ja mówię w *odniesieniu* do Chrystusa i kościoła²³.³³ Niech więc każdy z was z osobna miłuje swoją żonę jak samego siebie, a żona niech uważa swego męża.

6 Dzieci, bądźcie posłuszne waszym rodzicom¹ w Panu, bo jest to sprawiedliwe.² Czcij swego ojca i matkę – jest to pierwsze przykazanie z obietnicą²; ³ Aby ci się dobrze powodziło i abyś długo żył na ziemi.

⁴ A wy, ojcowie, nie pobudzajcie do gniewu waszych dzieci³, lecz wychowujcie je w karności i w napominaniu Pana.

⁵ Słudzy, z bojaźnią i z drżeniem bądźcie posłuszni panom według ciała⁵, w prostocie serca, jak Chrystusowi; ⁶ Nie służąc dla oka, jak ci, którzy chcą podobać się ludziom, lecz jak słudzy Chrystusa, czyniąc wolę Boga z serca; ⁷ Służąc z życzliwością, tak jak Panu, a nie ludziom; ⁸ Wiedząc, że każdy, kto uczyni coś dobrego, to też otrzyma od Pana⁶, czy niewolnik, czy wolny.

⁹ A wy, panowie, tak samo wobec nich postępujcie, porzucając groźby, wiedząc, że i wy sami macie Pana w niebie, a u niego nie ma względu na osoby.

¹⁰ W końcu, moi bracia, umacniajcie się w Panu i w potędze jego mocy⁷. ¹¹ Przywdziejcie pełną zbroję Bożą⁸, abyście mogli się ostać wobec zasadzek diabła. ¹² Nie toczymy bowiem

z sobą (w. 27 i przyp.). Mężowie są wezwani do tego, aby w podobny sposób dostosować swoje życie do potrzeb żon i zapewnić im duchowy wzrost i rozwój.

5,28-32 Zjednoczenie człowieka z własnym ciałem jest bardzo intymne i trwałe, dlatego ochrona i dbanie o własne ciało jest czymś naturalnym i instynktownym. Każdy mąż musi zrozumieć, że w małżeństwie, w relacji męża i żony, jest podobnie, zgodnie z pierwotnym zamysłem Stwórcy (Rdz 2,24). Chrystus złączył Kościół ze sobą poprzez więzy przymierza (które wypełnił) i ten intymny związek tworzy wzór dla chrześcijańskiego małżeństwa (2,6 i przyp.).

5,31-32 Święty Paweł mówi, że treść cytatu z Rdz 2,24 w w. 31 listu jest „tajemnicą”. Chodzi o to, że pierwotne Boże polecenie, aby mężczyzna opuścił rodzinę i stał się jednym z żoną, miał ostatecznie zapowiadać związek Chrystusa z Jego oblubienicą, Kościołem. Nie było to tak wyraźne w Starym Testamencie, jednak obecnie zostało w pełni objawione w Chrystusie. Jak mężczyzna opuszcza rodzinę i łączy się z żoną, tak Chrystus opuścił prawicę Ojca i przyszedł, by przyłączyć do swojej oblubienicy. Powróćmy do swojego Ojca, bierz nas ze sobą, abymy już zawsze przebywali z Bogiem.

6,1-3 Dzieci w Kościele mają obowiązek żyć jak uczniowie Pana Jezusa Chrystusa. Według św. Pawła częścią tego, co charakteryzuje kulturę pogańską jako podlegającą osądowi Bożemu, jest to, że jest naznaczona nieposłuszeństwem dzieci wobec rodziców (Rz 1,30; 2Tm 3,2).

6,2 pierwsze przykazanie z obietnicą. Prawo Boże utraciło moc potępienia tych, którzy są w Chrystusie (Kol 2,13-14), a wymogi prawa ceremonialnego zostają zniesione wraz z jego wypełnieniem w Chrystusie (2,15; Kol. 2,16,17). Jednak to, co jest „ważniejsze w prawie” (Mt 23,23), to objawienie charakteru Boga oraz dostarczenie trwałych zasad etycznych, znajdujących się w Dekalogu, który cytuje tu św. Paweł (Wj 20,12) i który określa chrześcijańskie powołanie, by zareagować na łaskę

Bożą miłością do Boga i innych, wypełniając w ten sposób prawo (Rz 13,8-10; Ga 5,13-14). Jedną z tych zasad etycznych jest szacunek dzieci do swoich rodziców.

6,3 długo żył na ziemi. Obietnica dołączona do piątego przykazania zapowiada błogosławieństwa przymierza oferowane Izraelowi po jego wejściu do Ziemi Obiecanej (Pwt 28,1-14). Zamieszkiwanie Izraela na tej ziemi było dla wierzących nowego przymierza zapowiedzią wiecznego życia w „niebiańskiej ojczyźnie”, w nowym stworzeniu, na które liczyli patriarchowie (Hbr 11,10.13-16; 13,14; Rz 4,13), na dar łaski Bożej, otrzymywany przez wytrwałą wiarę.

6,4 ojcowie. Z kolei mówiąc do rodziców, św. Paweł podkreśla wagę zwierzchnictwa.

wychowujcie je. Greckie słowo sugeruje ideę pielęgnowania i wspomaganie przy wzroście (zob. 5,29). Rodzicom powierza się umysły, uczucia i ciała delikatnych nosicieli Bożego obrazu. W związku z tym dzieci nie istnieją dla dobra rodziców, ale rodzice dla dobra dzieci, aby pomóc im rozwinąć ich własną osobowość przed Bogiem.

karności. Kształtowanie woli poprzez trening i korektę zachowań.

napominaniu. Kształtowanie umysłu poprzez naukę i upomnienie.

6,5-8 Niewolnicy podążają za przykładem Chrystusa poprzez swoje posłuszeństwo (Flp 2,1-11). Wszyscy wierzący są wezwani do teraźniejszego udziału w ukrośzeniu i cierpieniach Chrystusa, aby zostać w przyszłości wywyższonymi i uwielbionymi wraz z Nim (Rz 8,17). Święty Paweł nie chce czynić czyjegosi udziału w cierpieniu większym, niż to jest konieczne (1Kor 7,21). Nie udaje też, że można jego uniknąć. Jako niewolnicy mają służyć wywyższonemu Chrystusowi, a nie tylko ziemskiemu właścicielowi, jednak nowej rzeczywistości zapoczątkowanej przez Chrystusa (2Kor 5,17). W innym miejscu św. Paweł podkreśla, że bycie własnością Chrystusa sprawia, że

wszystkie inne definicje tego, kim jesteśmy, są nieistotne: „Drogo zostaliście kupieni. Nie bądźcie niewolnikami ludzi” (1Kor 7,23). Niewolnicy, pełniąc oddaną służbę swemu prawdziwemu niebiańskiemu właścicielowi, mogą pracować nie po to, żeby czerpać swoją wartość z pracy, ale żeby żyć w oddaniu Temu, który poświęcił za nich swoje życie. Przez to będą ukazywać piękno Ewangelii (Tł 2,9-10).

6,9 tak samo... postępcie. Właściciele niewolników mogą oczekiwać, że ich chrześcijańscy niewolnicy będą im służyli chętnie, a z drugiej strony niewolnicy mogą oczekiwać, że chrześcijańscy właściciele będą ich traktować tak, jak Chrystus traktuje swoją służbę.

6,10-17 Chrześcijański obowiązek jedności i czystości jest utrudniony przez obecność wrogich sił duchowych. Krzyż Chrystusa był zgubą diabła (przyp. do Kol 2,15), a Chrystus w swoim zmartwychwstaniu został wywyższony nad każdą istotą stworzoną, widzialną i niewidzialną, niebiańską i ziemską (1,20-22). Przy potężnym przyśięciu Chrystusa kłeska Szatana dopełni się (Rz 16,20; Obj 20,7-14). Jednak w międzyczasie pokoiu krzyża doznajemy pośród duchowej walki. Siły ciemności zostały pokonane, ale nie są jeszcze unieszkodliwione.

6,10 umacniajcie się... w potęgę jego mocy. Święty Paweł używa wyrażenia „w potęgę jego mocy” również w 1,19, aby opisać siłę, która wskrzesiła Jezusa z martwych. Nie jesteśmy zachęceni do stawiania czoła złym zastępom ciemności o własnych siłach, ale w potęgę Ducha Świętego, który wzbudził Jezusa i wierzących wraz z Nim (2,4-6; 3,16-19). To samo zdanie z Ef 1,19 i 6,10 znajduje się również w Iz 40,26, gdzie odnosi się do mocy Bożej w utrzymaniu nieprzerwanego istnienia gwiaździstych niebios.

6,11 Przywdziejcie pełną zbroję Bożą. Obraz nowego zestawu odzienia (przyp. do 4,22-24) zmienia się teraz w oporządzenie wojownika (Kol 3,10.12 i przyp.). Aluzje do Starego Testamentu obecne w opi-

walki przeciw krwi i ciału, ale przeciw zwierzchnościom, przeciw władzom, przeciw rządcom ciemności tego świata, przeciw duchowemu złu na wyżynach niebieskich.¹³ Dlatego weźcie pełną zbroję Bożą⁹, abyście mogli przeciwstawić się w dzień zły, a wykonawszy wszystko, ostać się.

¹⁴ Stańcie więc, przepasawszy wasze biodra prawdą, przywdziawszy pancerz sprawiedliwości¹⁰; ¹⁵ I obuwszy nogi w gotowość ewangelii pokoju¹¹. ¹⁶ A przede wszystkim weźcie tarczę wiary¹², którą będziecie mogli zgasić wszystkie ogniste strzały złego. ¹⁷ Weźcie też hełm zbawienia¹³ i miecz Ducha, którym jest słowo Boże¹⁴; ¹⁸ We wszelkiej modlitwie i prośbie modląc się w każdym czasie w Duchu¹⁵, czuwając nad tym z całą wytrwałością i z prośbą za wszystkich świętych; ¹⁹ I za mnie, aby była mi dana mowa¹⁶, bym z odwagą otworzył moje usta do oznajmienia tajemnicy ewangelii; ²⁰ Dla której sprawuję poselstwo¹⁷ w łańcuchach, abym o niej odważnie mówił, tak jak powinienem mówić.

²¹ Żebyście zaś wiedzieli i wy, co się ze mną dzieje i co robię, wszystko oznajmi wam Tychik, miły brat i wierny sługa w Panu; ²² Którego posłałem do was właśnie po to, abyście poznali nasze sprawy i aby pocieszył wasze serca.

²³ Pokój braciom i miłość wraz z wiarą od Boga Ojca i Pana Jezusa Chrystusa. ²⁴ Łaska niech będzie ze wszystkimi, którzy miłują naszego Pana Jezusa Chrystusa w szczerości. Amen.

9 2Kor 10,4.
10 Iz 11,5; 59,17;
1 Tes 5,8;
1P 1,13.
11 Iz 52,7;
Rz 10,15.
12 1J 5,4.
13 Iz 59,17;
1 Tes 5,8.
14 Hbr 4,12.
15 1 Tes 5,17.
16 Kol 4,3.

sie różnych części zbroi pokazują, że wierzący są teraz wyposażeni w tę samą broń, którą Pan i Jego Mesjasz nosili, aby prowadzić wojnę w imieniu swojego ludu. W innym miejscu św. Paweł nakazuje wierzącym: „obleczmy się w zbroję świętości”, a następnie wyjaśnia metaforę: „obleczcie się w Pana Jezusa Chrystusa” (Rz 13,12-14).

ostać. Powtórzono dwa razy w w. 11 i 13 (powiązane słowa „przeciwstawić się” w w. 13 i „stać się” w w. 14 mają to samo znaczenie). Obraz „postępowania” w rozdz. 4 i 5 (przyp. do 4,1) ustępuje miejsca obrazowi żołnierza stojącego twarzą w bitwie (zob. Flp 1,27-28).

6,12 Zob. 1,21; 2,2; 3,10; 4,26-27 i przyp.

Zwierzchnościom... duchowemu złu. Wszystkie te terminy odnoszą się do potężnych istot duchowych, które składają się na siły duchowe „w powietrzu” (2,2) rządzone przez Szatana.

w ciemności. Zob. 5,8-14.

6,13 pełną zbroję Bożą. Święty Paweł łączy broń rzymskiego żołnierza piechoty z kilkoma obrazami Boga ze Starego Testamentu, mianowicie Mesjasza jako wojownika (zob. zwłaszcza Iz 11,1-5). Ciekawe jest, że to, co Stary Testament mówi o Bogu i Mesjaszu, zostaje tutaj przypisane wierzącym.

6,14 przepasawszy wasze biodra prawdą. Skórzany pas rzymskiego żołnierza podtrzymywał i chronił jego podbrzusze, zbierał tunikę i trzymał miecz. Wydaje się, że św. Paweł ma na myśli przekonania, które wynika z pewności o prawdziwości Słowa Bożego.

pancerz sprawiedliwości. Wierzący są chronieni przez przypisaną im sprawiedliwość Chrystusa (Rz 4,6-11; Flp 3,9) i mogą stawić czoła oskarżeniom diabła, który po greku jest określanym mianem „oskarżyciela” (Rz 8,31-34). Jednocześnie św. Paweł widzi wierzących jako tych, którzy przyjęli sprawiedliwy charakter Chrystusa (4,25; 5,9), a przez to ich wzrastające podobieństwo do Jego obrazu daje im pewność, że będą się opierać pokusom. Tę część zbroi według

proroctwa będzie nosił Bóg, kiedy osądzi i pokona wrogów w bitwie w dniach ostatecznych (zob. Iz 59,17). Wierzący mają utożsamiać się z tą zbroją Bożej sprawiedliwości w Chrystusie.

6,15 obuwszy nogi. To wyraźna aluzja do Iz 52,7. Święty Paweł ma na myśli posłańca, który zanosি Ewangelię innym. Ten obraz przedstawia solidne sandały rzymskiego żołnierza, które zapewniały mu stabilność i ochronę w bitwie, dzięki czemu fragment z Księgi Izajasza został połączony z rzymskim kontekstem. Jak na ironię, pokój, który pochodzi z Ewangelii, przygotowuje do wojny ze złem (2,14-15,17). Proroctwo z Iz 52,7 pokazuje, że w czasie ostatecznego odrodzenia Izraela zapanuje pokój. Odrodzenie to rozpoczęło się w Chrystusie i we wszystkich, którzy się z Nim utożsamiają.

6,16 tarczę wiary. Rzymska tarcza była wystarczająco duża, aby zakryć całe ciało. Była wykonana z drewna, pokryta skórą zwierzęcą, a od góry i od dołu oprawiona żelazem. Zanurzona w wodzie przed bitwą mogła zgasić podpalone strzały pokryte smołą. W piśmich Starego Testamentu Pan jest „tarczą” swojego ludu (Rdz 15,1; Ps 144,1-2).

6,17 hełm zbawienia. Ta część zbroi jest tym, co według proroctwa Bóg ma mieć na sobie, gdy przyjdzie, osądzi i pokona przeciwnika w bitwie czasów ostatecznych (zob. Iz 59,17). Wierzący mają utożsamiać się z tym hełmem w Chrystusie. Dla św. Pawła zbawienie jest obecnym doświadczeniem (2,8 i przyp.), jak również nadzieją na przyszłość (1Tes 5,8). Ostateczną podstawą zaufania wierzącego jest wierność Boga w wypełnieniu zbawienia, które rozpoczął (Flp 1,6).

miecz Ducha, którym jest słowo Boże. Jedyna broń ofensywna w arsenale wierzących porównana jest do krótkiego rzymskiego miecza, przeznaczanego do walki wręcz. Jezus posługiwał się Słowem Bożym w swojej walce z pokusami Szatana na pustyni (Mt 4,1-11; Łk 4,1-13). Są proroctwa, że Pan uczyni usta swego mesjańskiego sługi ostrze niczym miecz

(Iz 49,2; zob. Obj 1,16; 2,12,16; 19,15). Chrystus zaczął wypełniać to proroctwo przy swoim pierwszym przyjściu (Obj 1,16; 2,12,16), a proroctwo dopełni się wraz z paruzją (Obj 19,15). Naśladowcy Chrystusa również posiadają tę broń, kiedy wierzą w Chrystusa i są z Nim zjednoczeni.

6,18-20 Motyw walki w tym fragmencie kończy się nagłym wezwaniem do wojowniczej modlitwy („czuwając”) za wszystkich wierzących i o służbę sw. Pawła (Kol 4,2-4). Możliwe, że obok „miecza Ducha” modlitwa jest jeszcze jedną bronią ofensywną w arsenale wierzących. Zob. Ef 1,15-23, aby ujrzeć, jak bardzo św. Paweł polegał na modlitwie. Dogłębna zmiana sprawiona przez Ewangelię widoczna jest przez to, że św. Paweł prosi pogan, niegdyś wyłączonych ze społeczności i wspólnoty Bożej (2,11-12), aby wstawiali się za nim, ponieważ mają teraz dostęp do Ojca przez Syna w Duchu (2,18).

6,20 sprawuję poselstwo w łańcuchach. Sytuacja św. Pawła jest pełna ironii. Jest on upoważnionym przedstawicielem Pana, który jest wywyższony ponad wszelkie stworzenie na niebie i na ziemi, a którego imię przewyższa wszelkie inne imię (1,20-21). Jednak władcy tego wieku zakuli św. Pawła w łańcuchy, pokazując swoją ignorancją ślepotę względem Pana chwały (1Kor 2,8). Jego urząd przedstawicielski wymaga, aby przemawiał w imieniu swojego władcy. Choć jego więzy go kuszą, by był bojaźliwy, to również skłaniają go do prośby o modlitwę, by dodano mu odwagi.

6,21-24 Tychik. Zob. przyp. do Kol 4,7-8. Brak osobistych podziwnień w tym liście może wskazywać na to, że był on przeznaczony do rozpowszechniania w więcej niż jednym Kościele. Zob. wprowadzenie: *Data i okoliczności powstania*.

THE REFORMATION STUDY BIBLE

THE BIBLE is not like any other book because its ultimate Author is God. As the psalmist prayed in Psalm 119:18, “Open my eyes, that I may behold wondrous things out of your law,” the new **REFORMATION STUDY BIBLE™** emphasizes the need for the grace of God to lead out of darkness and into the light of Scripture.

The **REFORMATION STUDY BIBLE™** is carefully crafted to offer an unparalleled reading, study, and discipleship experience for every age and stage of the Christian life.

Trustworthy Scholars & Commentary

- New theological notes from general editor, R.C. Sproul
- Commentary from 75 faithful theologians from around the world
- New topical articles to enrich additional study of Scripture

Thoroughly Revised & Expanded Study Aids

- Over 1.1 million words of verse-by-verse and topical explanations
- Over 20,000 new, revised, or expanded study notes
- Historical creeds and confessions from 2,000 years of church history